

Ненад Грујичић

**ПЕСМЕ
О
МЛАДОСТИ**

БРАНКОВО КОЛО
Сремски Карловци – Нови Сад
2019

СВЕТЛОСНИ ТРАГ

Беху то дани, студентски,
Корачах мршав, звездано,
Срце ми беше јелење.

Године – јата ждралова у проласку.

Становах код тетке у бараци.
И купих половну машину за писање, ај!
С обе стране хартије куцах и дању и ноћу.
Белине – падине снега са вучјим траговима.

Речи пупољају на смрзнутим изворима,
Матерњи језик у цвасти, певам.

Књижевни живот беше ми тајна.
Ко су људи по редакцијама?
Један је био неман за младе песнике.

Дане проводих у мајчином цемперу,
Плетиво њених игала чувало ме од звериња.

Глава ми расте и бубња у своду од речи,
Песме и наслови роје се небески,
Кроз облаке и струје прођох учаран.

О, земаљски животе,
Казнена дивото света,
Куд год ме дену твоја сила у језику,
Тело остави светлосни траг.

О, ластавице на ветру,
Са разврнутим крилима у падању и подизању,
Поезијо, нађох те у свему,
Незаштићен и јак, мајко!

ТО ЈЕСТ – ТИТОВА СМРТ

I

*Изнад Петроварадинске тврђаве
Бучно јато чавки цела се на три половине.
Кошава их враћа у гнезда.*

Умро је Тито.
Из штамаприје „Просвета“ у Новом Саду
Зову ме на хитан разговор,
Зауостављен процес израде студентског
Књижевног листа „То јест“!

Главни сам и одговорни уредник
На тапету управе штампарије.
Словослагач-жбир пронашао текстове
Чији наслови подсећају на Броза:
„Цар“ Збигњева Херберта,
„Фрањин бунар“ Јована Радуловића,
„Штака“ Ђуре Ђуканова.

Испитивања се настављају свугде
Где држава пружа пипке.
Браним се искреним чуђењем.

Из градске власти, поподне,
Позивају цело уредништво на разговор.
Одлази нас пет: Сава Дамјанов,
Тури Тибор, Михајло Душан Бенка,
Никола Китановић (будући Раул Амон) и ја.
Нема Десанке Јовичин и Данила Јокановића.

Газде примају прво мене,
Остали чекају у ходнику, на клупама.
Властодршци ме кибицију док говорим,
Налакћени на брид шаке,
Процењују колики сам непријатељ народа.

(Један рекао мојој првој жени
Да сам имао поштене очи.)

Пропитивање траје дуго.
Памтим имена распоређена по угловима:
Стеван Шогоров, Драган Бунић и Радован Ждрале.
Ту је и Јан Кмећ, бивши декан Филозофског.
Тадашњи – Чедомир Попов, био на путу.

Грлати Кмећ грми:
„Новосађани би вас каменовали
Да су се текстови појавили у *То јесту!*“

„То нису текстови о Титу,
Имате погрешне алузије“, браним се млад.

Након неколико сати чкиљећег загледања,
Затраже да редом уђу, један по један,
Остали чланови редакције.

Отворише врата – а клупе празне?!
Ниједног колеге на бојишту, авај!

Отишли на корзо са неверним плавушама,
Неки – мами и тати на тепсију пите.

*

Вишња у цвасти,

*Птице небају,
Али ја сам сâм.
Eli, Eli, lama savahtani!*

II

*У жбуњу ћућоре врапци.
На нечији глас са обале Дунава,
Скривено јато расу се
У парампарчад плаветнила.*

Беше то с почетка маја 1980.
На Филозофском факултету у Новом Саду,
Испитују ме поводом заустављеног процеса
Штампања књижевног листа „То јест“.

Декан Чедомир Попов и
Представник власти Радован Ждрале,
Са попољцима суза у очима.

Ждрале и дословно плаче,
Каже да би рођеном сину одсекао руке
Ако би тако нешто написао о Титу.

Не верујем у то шта чујем,
Али – опраштам.

Затим велича турнеју Јанеза Врховца,
Министра спољњих послова Југославије:
„Видите ли ви како се тај човек бори
Да одбрани нашу земљу у свету.“

И плаче.

И Попов забринут, али сузе не капљу.

У припремљеним за штампу текстовима „То јеста“
Он налази причицу „Млинар“ Збигњева Херберта.
Тито је за време Октобарске револуције, каже,
У Русији радио као млинар.

Па шта, добри људи!

Указујем на песме Јарослава Ивашкјевича
Управо објављене у „Књижевним новинама“,
Где сваки други стих могао би да
Подсећа на Јосипа Броза Тита
У данима његове смрти и сахране.

Таква је поезија, кажем.
Као олуја – кад удари,
Идете улицом и сруши вам цреп на главу.
То се догодило „То јесту“,
И мени ситном, главатом уреднику, младом.

Газде се мрште и шмрцкају, згледају и вагају,
Извлаче марамике из унутрашњег џепа
И бришу сузе с врха трепавица.

Ћућоре длачицама из носа.

*

*Суза моја нема родитеља...
А клеча ми слабачко колено.*

III

*Из Фрушке горе излеће
Буљина – велика ушара,
И на путелку ка Новом Саду
Зграби јежа за храну.*

Још ништа није решено у „То јесту“.
Тек следе нова и нова испитивања.
Једно беше код ониског омладинског функционера,
Да ли се звао Ђорђе – у црном оделу с краватом,
Седи испод Титовог портрета преко целог зида.

Откуд пред њим штампана
Насловна страница „То јеста“?

„Ово је требало да изађе 11. маја?“, пита.
Неиспаване очи има млади апаратчик.

„Не, то је редни број *То јеста* – 11.
Није штампан.“

„Треба да чувамо Титово дело,
Зеницу очију наших, драги студенти!“

Меким гласом, натмурено, политички збори Ђока.

Рибање беше уобичајено,
Са фразама од којих трне вилица.
Још неко из редакције беше уза ме,
Да ли брат песника Златка Бенке – Душан?

Са севернокорејским стиском руке,
Млади политичар нас прати до врата.
Минуше слике са дочека Тита у Пјонгјангу.

Исписујући и цртајући телима пароле
И симболе Југославије и Северне Кореје,
Машући заставицама, азијска деца певају:
Друже Тито, љубичице бела...

Силазећи низ широке степенице,
Без игде икога свога, и ја запевах:
Цвати, вени, љубичице бела,
Невоља те дала и однела!

IV

*Из Дунавског парка огласи се ћук
И стуити ка зрикавцима на пању.
У тишини зеленила – збрзана гозба.*

Песме у прози Збигњева Херберта
Превела на српски Љиљана Грубишић,
Студенткиња пољског језика на Филозофском.

У песми „Цар“ иследници су прочитали:
„Био једном један цар,
Волео да се слика с децом, да иде у лов.
Погледајте можда у вашој кући
Виси његова маска.“

Прича „Фрањин бунар“,
Из будуће књиге и представе
„Голубњача“ Јована Радуловића,
Већ у наслову носила име Титовог оца.

А прича „Штака“ Ђуре Ђуканова,
У примислима забринутих испитивача,
Вукла на златну штаку припремљену
За Тита после ампутираних му ногу у Љубљани.

Љиљана побеже у Америку.
А мојим колегама из редакције
Ни перце није фалило.
Незапослен шетах Новим Садом.

*Рече ми један чоек, Данило Јокановић,
Да су њега на леп начин обрађивали
Неки безбедњаци у кафани „Гурман“
Са флашама црног вина и уз добру мезу.
Извлачили истину после сваке чаше.
Муцакајући, Данило не имаде шта казати.*

*Шибље за шпорет посечено
Наново почиње да пути.*

V

*Ледени ветар,
Гаврани и чавке
На доњим гранама.*

Осми мај осамдесете.
Сахрана Јосипа Броза Тита.
Затекох се на Филозофском факултету,
Навратио у пуну редакцију проказаног
Студентског књижевног листа „То јест“,
Бејах оптужен да хтедох објавити
Текстове против Маршала.

У амфитеатру сви прате пренос сахране.
Гвирнух иза силесије немих леђа,
Колектив жали вођу буљећи у сузама.

И намах излетех ван, уз Дунав –
Нигде живе душе, потпуно сâм под Божјим сводом.

Из шевара огласи се дрозд,
Прхну и претвори у – хеликоптер!
Понад празног града млатара и крчи,
Кружи као приклана мангулица око корита.

У центру – цвилећа светлост без људи.
Хеликоптер кркља да Тито још није умро.

На крсту катедрале постројени голубови-гађани.
Цела земља рида за Титом,

И чувена српска Атина.

*Да са твога пута не скренемо –
Аветињски се чује се из ресторана „Липа“.*

*Друже Тито ми ти се кунемо
Спевано је у колу на Козари мојој худој.*

Замандаљена робна кућа „Прогрес“.
Ту је мој отац Драшко, певач и мајстор бачава,
Радио као помоћни трговачки радник
Док смо живели у Шајкашу.

У старим новосадским улицама
Из времена Милетића и Јаше Томића,
Као да је припуцало са свих страна.

Уз прх голубије светлости,
Звона катедрале огласише
Да сам једини преживео Титову смрт.

*

*Гавран поред прегажене
Змије на асфалту
У касно пролеће.*

VI

*Тик уз обалу, спрудник пијукавац,
Птица испрскана ситним белим пегама,
Гацајући по блату мале притоке
Набаса на ларве вилиног коњица.*

Попут муње-плазуље,
У све редакције и закутке града,
Зашла је грмљавина о забрани „То јеста“.

У „Пољима“ радост у напученим зеницама,
Осмеси крљавих у мојој несрећи.

Опраштам.
Али је тако било.

Шушкало се да ћу
Чудом наследити глодура у „Пољима“,
Истицао му други мандат.

Авај, ништа од тога.
Тек моји снови, младалачки, наивни.

У рањеним данима „То јеста“,
Док су још трајала гушања са влашћу,
А мени испод левог пазуха трнула жилица,
По непостојећи примерак листа дође
Студентски колега из Сланкамена.

У „Пољима“ су желели да виде здраво за готово.

Рекох му да лист није штампан и да неће бити.
Смешкајући се, друг не одлази, контролише,
Чека невидљиве странице листа.

Умукли су и професори на факултету,
Свако чува свој ћепенак.
Тек понеко обазриво прича са мнош.
И да хоће, неће, не може да помогне.

У „Пољима“ на место главног уредника
Дође драги Фрања Петриновић, без дипломе.
А ја већ бејех у војсци.

Подно Копаоника, пред вече,
На железничкој станици, уз рани снег,
Пратећи на воз Миу која ми беше у посети,
Сусретосмо Милисава Савића, младића из Рашке.
И он путује, с теглом меда из завичаја.

Кроз пахуље по плитком снегу
Прилази нам мачка
Остављајући треноги траг.

VII

*Из пукотине крова,
Црвендаћ-скиталица,
Вирну главом лево-десно
И одлети у потрагу за инсектима.*

А до краја маја излази ми
Друга по реду књига песама у Београду,
„Линије на длану“ у Просвети.

Радим коректуру у Чика Љубиној 1.
Радовање стврднуто у грлу
Као зелена шљива отресена с гране.

Али ме зари сваки наслов у књизи,
Помаже да заборавим вешала „То јеста“.

Рецензент Милорад Павић,
Уредник Милан Комненић,
И то ми младом даје снагу, па мину трнци
У телу на точку за мучење.

Павић ми беше професор на Филозофском,
Никад не помену да има мој рукопис у рукама.
Касније ћемо о томе навелико
Са масним чашама вина на трпези.

У Новом Саду ново испитивање.
Државне ајкуле с актовкама на готовс
Долазе у цаклећим ципелама са дебелим ђоном.

Гласно шире чељусти и прете.
Замишљаам њихове урасле нокте у чарапама –
Буде ми тако лакше у невољи са смртницима.

Мршавим из дана у дан,
Притка сам за пасуљ у башти родитељске боје,
Наизуст говорим стихове из књиге у Просвети:

*Лисац лисцу,
вук вуку шара по очима,
пази да не промакне
случајно крвави гест.
У противном,
оде глава кад-тад!*

VIII

*Из старог звоника,
Хукну кукумавка – сиви ћук,
И надлети Чика Љубину
Са лептиром у кљуну.*

1.

Идеја да напустим Нови Сад не јењава.
Нађох се на конкурс
За лектора у београдској Просвети.

Тридесетак девојака ради тест.
Видеши ме јединог мушкарца,
Дежурни Милисав Савић зачуђено упита:
„Откуд ти? Књига ти излази за који дан!“

Не преносим му своју муку.

Кћи неког генерала постаде лектор.

2.

Ето ме опет у Просвети –
Први примерци „Линија на длану“!
Довезао ме узбуђени Зоран Гаши,
Као да њему излази књига.

С пакетом смо код споменика Кнезу Михаилу.
Држећи примерак, Зоран изусти:
„Сад можеш рећи да си успео у животу!“

И њему не причам о „То јесту“.
Начуо је нешто.

3.

А далеке 1882. године,
Подигнут споменик Кнезу Михаилу.

У јавности беше саблазан
Што је кнез приказан гологлав на коњу.
Тако га уради италијански вајар Енрико Паци.

То се косило са правилима тога времена:
На улицу се излазило с капом,
Шеширом или цилиндром, уз наклон.
Због ове грешке вајар се убио.

4.

Остадох жив после драме у „То јесту“.
Озарен књигом маслинасте боје у Просвети,
Сачувах главу под пазухом.

На левом длану усече ми се змијолика
Линија убодена у срчану вену.

Слатки отров ме ојача
И наставих да корачам у земљи
Без Тита на челу – с обрвама.

IX

*Из густо преплетених крошања на Дунаву
Врана се суновраћује
На моју главу.*

Иако су песме Збигњева Херберта
У међувремену изашле у београдском „Студенту“,
А затим и у једној антологији у Сарајеву,
Дуго нисам могао добити посао у Новом Саду.

На конкурс Стеријиног позорја
Борим се за место књижевног референта.
Међу тридесет кандидата, одлично урадих тест.
И комисија ме одабра,
Али на Збору радника неко повика:
„Знате ли ви ко је он?
Јесте ли чули за *То јест*? “

То ми јавио колега Пејовић, запослен у Позорју,
Сав од чојства и речи навијао за мене.
Примљена добра Љиљана Пешикан,
Заједно смо добили „Бранкову награду МС“.

Одох у војску у Рашку.

Подно Голије, Рогозне и Копаника,
Радовах се јутарњој гимнастици и зрацима
Мирисног сунца на крмељивим трепавицама.

Војничка менза са воњевима на мучнину

Имала је и репету за доручак.

На врху Голије вежбамо гађање и пузање.
У једном дану смењују се
Четири годишња доба.

*

*Празни се црни облак.
Мокрих рукава и капе,
Војник силази низ планину.*

X

*Сури орао храни се свим што стигне:
Мишевима и зечевима, лисицама и мрмотима,
Кунама и корњачама, јарићима и јагњадима,
А у ледене дане стрвинама и лешевима.
Кад тога нема, напада сове и соколове,
Јастребове и буљине –
Своје рођаке кида и ждере.*

Помишљах да побегнем у Београд,
У Сарајево или Загреб, било где,
Само да ме нема у Новом Саду.
Југославија беше довољно велика за снове,
Али где год макнеш – Титова сен.

Тражећи богазу за бег из Војводине,
Сустиже ме позив и нађох се регрутом у Рашки.
Други део службења ЈНА проведох као професор
У Војној гимназији на Дедињу.
Прекоманда беше Божја рука.

Док сам у војсци на мршавим ногама
Корачао у старим чизмама различите величине,
Миа је у Новом Саду дипломирала право.

До краја мога боравка у униформи,
Добила је педесет једну одбијеницу
На конкурсима за посао у Титиној Југославији.

*

О, вишњи цвет,

*Расут по гранама на ветру,
О, како си сличан животу!*

XI

*На ушћу Саве и Дунава
Јата галебова надлећу рибаре
И краду им улов из чамаца.*

У „Филмским новостима“ у Београду,
Нађох земљака Милорада Гончина,
Дугогодишњег генералног директора
И писца популарних партизанских романа
Објављиваних у новосадском „Дневнику“.

„Имате ли било какав посао за мене?“

Чувши за проблем у „То јесту“,
Гончин подвеза усне па их
Окрену у партијски смешак,
Помену „Поља“ – да ту покушам.

Не зна земљак све нијансе црног.

Рекох му да је мој отац у Приједору
Продао полован аустријски мотор „Ило“
Једном младом Гончину из Миљаковаца.

Ни то га не разблажи,
Титра сламка опреза у очима.
Авај, Титов човек до балчака,
Не учини ништа за мене земљака.

Прођоше године, опада и коса.

Сретосмо се на завичајној вечери.
Почетком јула сваке године,
Новосађани пореклом са Козаре и испод ње,
Окупљају се са Титовим ордењем на прсима
И грларе у Старом козарском колу
Које упорно називају Козарачким.

После мог песничког наступа,
Гончин ми стегну руку у име човека поред себе.
Беше то Стојан Грујичић Јаруга,
Народни херој, козарски бомбаш,
Без обе руке до лаката.

Исто презиме, а нисмо у сродству.
Јаругина слава –Аранђеловдан, моја Никољдан.
Гончин и не мари за то.

Румен у лицу као рушт,
Пружајући невидљиве руке ка мени,
Јаруга женским гласом поведе ојкачу:

*Пјесму пјевам, устима не зјевам,
Ко ме слуша, зна да пјева душа!*

XII

*Кобац се сјурује
На вратце међу мрвицама
И једнога већ комада
На ситно иверје.*

При изласку из зграде Филозофског
Професор Славко Гордић тражи да
За „Летопис“ напишем песму о Титу.

Славко је био уредник поезије,
А Бошко Ивков, главни и одговорни уредник.
„Летопис“ је, гле, носио петокраку као амблем.
Неки кажу да је Попа заслужан за то.

Часописи и листови утркивали су се
Ко ће више песама о Титу објавити.
Било је слатко лизати кумровачки мед.

Изненадих се понуди,
Поготово што долази од професора
Чија сам предавања много волео.

Замрзох се у животном незнању,
Да ли то Гордић хоће да ми помогне:
„Ти си талентован млади песник,
Треба да напишеш песму о Титу,
Сви ће писати, баш сви.“

Канал Дунав-Тиса-Дунав,

Теодора Мандића 8а, код тетке Милене,
У собици радничке бараке, на хладном кревету,
Превртах се и знојих целу ноћ,
Шкрабах у бунцању, устајох по воду из флаше,
Мука ме меси до зоре, песме о Брозу нема.

Кроз парче старе завесе на уском прозору,
У руменилу изнад сивог лесонитног крова,
Уз цвркут непознате птице животице,
У зору севну песма-замена и започех стихом:
„Испитујем историјски трач... “

Радих на њој неколико дана
И завршену показах Милану Пражићу,
Такође члану редакције „Летописа“.
Он ми спасоносно рече:
„Ово је добра сатирична песма,
Али није о Јосипу Брозу!“

*

*Пре невремена,
Вране одлазе а муње долазе.
Људи се скањају у куће-стакларе.*

XIII

На црно-белој фотографији: После ловачког дана у Карађорђеву, поред реке, Тито одмара у папучама и чарапама притегнутим преко ногавица, седи на бетонском зиду са шакама на коленима и посматра поред себе одсечену главу дивокозе.

—
—

Не написах песму о Титу.
Одбих кашику стршљеновог меда.

У данима проблема са „То јестом“,
Док ме јашила снет Јосипа Броза,
У целој Југи песници се такмиче
Ко ће бољу песму о Маршалу написати.

У Новом Саду на челу са брзим Пером Зупцем,
Сви цветају у знојним сузама за Титом,
Сви пишу удворичке оде и грабе у вечност:
Мирослав Антић, Флорика Штефан,
Бошко Ивков, Јован Зивлак, Јожеф Пап,
Вујица Решин Туцић, Јулијан Тамаш,
Вићазослав Хроњец, Јудита Шалго,
Владимир Копицл, Ђуро Папхархаи...

У Љубљани Тоне Павчек, Цирил Злобец ...
У Загребу Јуре Каштелан, Горан Бабић,
У Сарајеву Абдулах Сидран, Стеван Тонтић...
У Бањалуци Ранко Павловић, Исмет Бекрић ...
У Црној Гори Јеврем Брковић, Душан Костић...
У Приштини Енвер Ђерђеку, Али Бериша...
У Скопју Славко Јаневски, Радован Павловски ...

У Београду Мира Алечковић, Љубивоје Ршумовић ...

Стотине песника грца о Титу.

Никада о никоме толико проливених строфа.

Не оптужујем, опраштам,

Грешни смо одреда, сви,

Сада и овде, одувек и свугде,

И свако је газда својих поступака, мајко.

Оптуживан за „То јест“, неко би на мом месту

Намах написао сапун-оду Фрањиним сину

Да спере животну љагу са ауре.

Не ликујем, закључујем,

Сенку своју зајахујем.

Не могу да напишем апотеозу Брозу,

Не да ми омча којом сам цеђен у „То јесту“,

Не дају мајчине очи и руке у детињству

Када су невино, о, читај – наивно,

Стављале на секину и моју главу пионирску плаву капу

И око врата црвену мараму са чвором на грлу,

А онда се деца из комшилука ухватише за гуше

У рату крајем двадесетог века и бризнуше у клето клање.

Не да очев чекић – по обручевима у звиждуцању

Око нове каце под жалосном врбом у дворишту

За продају будзашто – да се сиротињски преживи дан,

Не да српска нејач побијена а небрањена у Јасеновцу,

Не да позадина смрти Младена Стојановића на Козари,

Не да небо над порушеним и од људи

Незаштићеним манастирима на Фрушкој,

Не да свест о такозваним револуцијама и униформама,

И људима гурнутим једни на друге на цеви и крв,

Не да̂ Поезија да се смучим саоме себи,
Загрцнем у прелести и – удавим.

МОЈ СУСПРЕТ С БРОЗОМ

У Приједору с краја деветнаестог и с почетка двадесетог века, свештеник Симо Стојановић и жена му Јованка родили деветоро деце: Младена, Сретена, Драгутина, Велимира, Георгину, Персиду, Јелисавету, Милицу и Драгињу.

1.

Један једини пут бејаш у близини Тита.
Беше то у Приједору десетог септембра
Хиљаду девет стотина седамдесет друге.

Као библијски потоп – народ по улицама,
Да уживо види и чује највећег југословенског
Сина у земној бесмртности.

И јата птица, црних и сивих, кричећи
Преплављују небо између Козаре и Грмеча.
Небеса шаљу јауке, чују одабрани.

Учеником техничке школе, дугокос,
Нађох се у кипећој вреви што је чекала Титов говор.
Комшија Неђо Стојанчић, пријашин мога оца:
„Откуд ти, имењаче, кад ћеш се ошишати?“

У врвезу и тишми, на прилазу згради Општине,
Поред споменика Младену Стојановићу,
Што га својом руком сачини брат му Сретен,
Група браќалија, каменог лица пева даворију:
*Ој, Младене, ти си мор'о знати,
Да ће ти се име помињати!*

Тито говори о тероризму и Палестинцима,
Стао на страну Арапа дижући шаку увис.
На Олимпијади у Минхену убијено
Једанаест изреалских спортиста и два Немца.

Киша обесила трбушину, али не пада.
Једна једина кап, налик на Гаврилов метак,
Устрем се ка маршаловој капи.
То уочи ластавица са таласавим слаломима
И кљуном пресретну капљицу
Што се расу у дугине сузе!

Сутрадан је Стари на Мраковици отворио
Цамоњин споменик са хиљадама урезаних имена
Побијеног српског народа и деце.

Непрегледна шума мртвих
Наспрам окупљених живих.
Ћути тајна, а смрт хуји.

2.

Ноћ уочи Јосиповог доласка,
Асфалтиране су улице у Приједору.
Још се пушио врели катран
И мирис дражио сиромашке носнице.

Колона црних аутомобила из града
Кроз Гомјеницу ка руднику Томашица.
Ту ми је рођен отац Драшко,
Ту је одељење чувене Љубије,
У Европи највећег налазишта железне
Руде са површинским копом.

Шуме и воћњаци, ливаде и пашњаци
Покривени црвеном прашином.
Шљиве и крушке не цакле на сунчевим гранама,
Уби их руднички димњак.
И гробље са прастаром липом удише отровни прах.

Затамњених стакала језди колона полубогова.
Поред пута – пионири са голубијим капама.
Мараме боје крви око вратова.
Комшије са ракијским чокањима и флашама.
Сви машину и гонетају хоће ли видети Тита.

Бејаш у гомили уз металну ограду куће
Кад мину *мерцедес* на чијим окнима
Заиграше силуете двеју пудлица.

„Ево га, то је он!“, викну поштар поред мене,
Притегну каиш ташне уз раме
И упери оловку ка мерци што одмаче.

Са пунђом Јованке Броз, библиотекарка Иванка
Цимну ме лактом под ребро и тутну
У шаке књигу *Пинки је видео Тита*:
„Да прочиташ до сутра и испричаш ми садржај!“

И док сам окретао-превртао њоме,
А свет се разилазио брборећи,
Двометраш Милош Кнежевић Шара,
Шерет и коцкар по возовима Истамбул–Минхен,
Запева искошених уста из наклобученог стомака:
Друже Тито, нешто би` те пит`о,
Да л` се смије држати по двије?

Достављајући му из масне ташне

Коверту са штамбиљем милицијске станице,
Поштар одговори кнешпољском мелодијом:
Може, друже, ако те не туже!

МЛАДИ ПЕСНИК

РАСКРШЋА, 1974.

1.

После завршене техничке школе у Приједору
Кренух у Сарајево да упишем књижевност.

У фебруару исте године донесен Устав СФРЈ:
Тито проглашен за доживотног шефа државе,
Републике добиле широка овлашћења,
А покрајине – са правом вета у Србији.

Своме студентском колеги, Радовану Вучковићу,
Упутио ме професор српскохрватског Јаков Бабовић,
Пореклом из Црне Горе – звали га „двомоторац“,
Два пута младићем био на Голом отоку.
С пустоловима и коцкарима у Приједору
Играо лото и спортску прогнозу.

У Сарајеву, с воза, у ходнику факултета,
Набасах на професора Вучковића – шири руке:
„Младићу, јуче био пријемни испит,
Не могу Вам ништа помоћи.“

Несрећан да несрећнији не могу бити,
Поражен и с болом у прсима враћам се у Приједор.
У препуном купеу, насупрот мене,
Повијен човек веже пертлу на старој ципели.
На његов миг испод чекињасте обрве,
Као хипнотисан, протурих му своју
Тек прегледану и чекирану возну карту
Испод заузете кондуктерске руке.

Филмски беше тај тренутак у поразу,
Утешна победа у писку локомотиве:
Непознат човек и ја ка Приједору
Путујемо са једном те истом картом!

2.

У мирисно летње вече,
Разочаран што нисам успео побећи од технике,
У разговору с момцима из краја – куда даље,
На асфалту испред моје куће у Гомјеници,
Чух од комшије Стевана Драгића да његов
Друг из Љубије, не сећам се имена,
Завршава Вишу техничку у Новом Саду.

Севнух на то – конкурсних и уписах.
О, чудом се враћам у Војводину –
Четрнаест година после селидбе из Шајкаша.

Био је тмуран, кишни дан – 4. октобар 1974.
На шалтеру Више добих тамноцрвени индекс;
Ето – студира се нешто, па и омрзнута техника.
Све мислим, млад: боље ишта него ништа

На киоску у Школској 1 купујем „Књижевне новине“.
Гутам песме и есеје, рађам се сваки пут.

Студенти неозбиљни за мене старца,
Скачу и гађају се папирним ракетама,
Клибере по амфитеатру, непреображена деца.

Преко пута, са трећег спрата мађарске гимназије
Маше ми дугокоса плавуша с другарицама,

И тако данима – сачекује ме одозго.

Сретосмо се у једно подне на излазу ка Футошкој,
Обоје високи, штркљасте, збуњени као мушице.
Рече да је из Титела шајкашког, ах.

Испратих је до воза и – само то.
Није ми махала више.

*

*Када је ледено или пада киша,
Рода подигне једну ногу испод крила,
Па и дугачки кљун стави у перје,
Да би смањила површину тела на хладноћи.*

ПОДСТАНАР У НОВОМ САДУ

У кафани „Линда“ у Лебарском сокаку, данашњој запуштеној „Липи“ у Милетићевој, окупљали се официри, професори, лекари, чиновници, адвокати и богатији трговци. Угледни стални гост био је Васа Пушибрк, чувени директор Српске православне гимназије. Газда Јозеф Оберниг знао је шта треба сервирати угледном госту: велику криглу пива и једну салџикифлу (слану).

Студент сам Више техничке у Новом Саду,
Подстанар у строгом центру, Змај Јовина 16,
Са погледом на чувену Милетићеву улицу,
У стану са огромним собама где шкрипи паркет.

На гвозденом кревету, војничком,
Живех у девојачкој собици на пет квадрата,
У облику ћириличног слова Г.

Неколико годишњих доба проведох
Код Стевана Бојића, капетана ЈНА у пензији.
Удовца са двоје деце, мојим вршњацима,
Лоше им ишла школа, а свађе веома добро.

Ту навраћају неговани и размажени
Новосадски младићи и девојке,
Али и безуби наркомани, један беше робијаш.

Неко рече да ће ме ноћу дрогирати у сну.
Изгледах као рокер, такву музику слушао:
Коса по раменима, одевен у белу чупаву бунду,
Са *вранглер* фармеркама и црним чизмама на шпиц.

Одлазим у Дунавски парк на клупе
И пишем песме у нотес из Приједора.
Ко год наиђе, надахне ме одраз лица.

Први албум словеначке групе „Булдожер“
Са лудим Марком Брецељем на челу.
Ох, какав очаравајући звук уз ошинут текст:
О, о, оооооо, љубав шта је то?
То је она ствар коју пева Чоби!

Излазим на зимски снег, шкрипи живот,
Пешке до Више техничке у Школској 1.

И тако пустих две године низ реку.
Оставих машинску струку за сва времена.
А под сиромашком мишком нова „Књижевна реч“.

*

*На тераси негдањег девојачког конвикта
Збрзани врапци купе мрве са малог прозора.
Тера их дебела комишница, метлом.*

КЊИЖЕВНИ ЖИВОТ

*Кафана „Код камиле“ добила име по муслиманским карава-
нима са девама што се одмараху у српској Атини. Ту су навра-
ћали новинари, књижевници, песници, сликари и јуродиви. Ка-
фану је обновио и преуредио гостионичар Петар Јовичић пос-
ле 12. јуна 1849. године, када се цео град, бомбардован са пет-
ровадинске стране, претворио у буктињу. Кафана је имала
велику дворану, шест посебних соба, две кухиње, ручаоницу,
италу за педесет коња, ремизу (гаражу) за шеснаест кола,
подрум за петсто акова, дрвару за седамдесет хвати, два бу-
нара, леденицу (два хвата дугачку) и калдрмисано двориште.*

Пред биоскопом „Арена“ чека ме
Меланхолични Петар Боројевић,
Новосађанин из чувене правничке породице.
Ау, што лепа му беше сестра Соња, адвокатица.

Петар је *perpetuum mobile* проучавао
Уметничких покрета, праваца и епоха,
Отац му познавао Стевана Раичковића.

У биоскопској гужви, после филма „Ајкула“,
Петар ме упознаје са глодуром „Поља“
И препоручује као младог песника за сарадњу.
Овај преко воље промумла да дођем.

Воњ ништавила ширио се редакцијом,
А звиротске очи из угла одузимале снагу
Док покушавах било шта да кажем.

Испреметах душу са лашцима.
Нешто ми рече: „Иди, остави то сметлиште.“

Затекох се на промоцији у Градској библиотеци
Где Младен Лесковац дословно рече:
„Савремена је поезија ђубриште!“

Чух то премлад и,
Вукући ногу за ногом,
Кренух у избављење.

*

*Жуна трепери зеленом бојом крила,
Кљуца кору дивљега кестена што израста
Из шипражја шимишира, жутике и црвеног дрена.*

КОНЦЕПТУАЛИСТА

У „Камили“ се већало да ли ће пасти влада – спрема ли се нови закон, каква је премијера у Српском народном позоришту и хоће ли бити неспоразума на скупштини Матице српске, где су се једном потукли новинари „Заставе,, и „Браника“.

Одвраћа ме Мирко Дилберовић
Да полажем пријемни испит на Филозофском.
Он студира књижевност и каже да то није ништа.
Ни професори, ни студенти, нико.

Не примам његове речи у шетњи,
Не чујем ништа туђе, вуче ме само моје.

Сунчано подне крајем маја у мирисима цвасти.
Од Милетићевог споменика до катердале
Немушти језик у грудима пламти,
Говор разумем само ја – каже ми:
Иди на пријемни!

Нико ми не може ништа, сијам,
Хвала ти, Боже, певам.

Мирко је дете официра ЈНА,
Мршав као девојка, има дугу равну косу,
Дими шит и заговара концептуалну уметност.

Ја никад не запалих цигар, а пишем песме.
Кад Мирко чита моје стихове, не каже ништа.
И ја имам, рекох, дугу косу, у таласима,
Оба лично на рокере и децу цвећа.

И нико ником ништа не одузе.
Нека невидљива острва осташе међу нама.

*

*Са Милетићеве пружене руке,
Голуб полеће према човеку
Што доноси кесу са зрневљем
И баца у сноповима јату.*

ЖИВОТНИ ТУРНИРИ

Крајем 19. века, у кафанама „Јелисавета“, „Гранд“ и „Централ“, био је цењен шах. На турнирима играле три групе шахиста. У првој – најјачи, ранији победници, у другој осредњи, у трећој најслабији. Ако би се састали играч из прве и друге класе, односно, из друге и треће, ови јачи као олакишицу морали су дати противнику пешака и потез вишика. А ако су играли играч прве и треће класе, јачи је морао жртвовати краљицу или скакача и топа. Најчувенији шахисти беху прота Милан Ђаковић и банкарски службеник Јоца Рајковић.

На крају друге године на Вишој техничкој
Одлучих да напустим машинске студије.

Још само део испита из математике,
Па да дипломирам као човек.

Но побегох, нећу да будем погонски инжењер:
Чекао ме посао у Старој Пазови,
У ливници и фабрици мотора „Лифам“.

Вићазослав Хроњец ми у шетњи рече
Да је његова мајка радила у тој фабрици,
Терала га да студира медицину.

Гуше ме машинске хале и мириси уља,
Једу ме токарски стројеви и блањалице.
Теше ме поезија и шах.

Реших да будем песник

С песмама у празним џеповима
И шаховском таблом под пазухом.
И реших да полажем пријемни испит
Да Филозофском факултету у Његошевој,
Да крмарим морем чији ме хоризонт чини срећним.

И бејах осми, последњи на списку примљених
Од осамдесет несрећника са неодговарајућом школом:
Економском, медицинском, техничком...

Као да сам први на листи,
Прославих, невин, успех у ресторану „Гурман“,
Ту преко пута Филозофског,
Где навраћаше дружина из „Поља“,
Нико ми не честита,
Нити ме погледа.

Са мноштем наздрављаше првак листе,
Један риђи момак из Теслића,
Урођени књижевни таленат на куб.
Но, он напусти студије због неке дебеле девојке
С којом се у бусу и на улици до гушања свађао.

*

*Тамо где Перун баца муње
А дуга додирује земљу,
Ту перуника рађа!*

ДОЛАЗАК У „ТО ЈЕСТ“

На зиду „Код камиле“ висиле су Јакишићеве слике „Цар Душан“ и „Бановић Страхиња“. Испод њих Милетић је излагао своју политику, а присутно друштво слушало га недахнимице. И кад је Милетић прешао у „Белу лађу“, Јован Бошковић се сећао да је међу ове интелектуалце залазио „да се душевно окупа“.

На Филозофском факултету
Излазио „Књижевни билтен“,
Студентски лист скоро па партијског имена.

Као дугокоси студент прве године,
Објавих на целој страни „Билтена“
Циклус песама под насловом *Ах!*

Беше то ветар у леђа
За стихове из мога будућег првенца.
И студенткиње ме друкчије гледале, стидљивог.

Неко ме позва да будем део уредништва „Билтена“.
Прихватих под условом да мењамо назив листа.
И дадох му ново име – „То јест“.
И нацртах ликовно решење заглавља,
С извесним техничким искуством, да.

Главни и одговорни уредник листа,
Драган Станић, оде у војску у Вараждин,
А ја у маслинастом *монтгомерију*
Поведох „То јест“ у нови живот.

И саставих редакцију овако:
Сава Дамјанов, Михајло Душан Бенка,
Десанка Јовичин, Данило Јокановић,
Тури Тибор и Никола Китановић.

На корицама „То јеста“ писало и ово:
„Објављујемо текстове које одбију друге редакције.“

Ликовно-техничку опрему радио Раде Томић.
Цео један број беше опремљен његовим колажима:
Портрети бивше супруге и њихове деце!

У стану, на поду, Раде је имао брдо
Француских часописа и магазина из којих је
За наш лист преносио слике и цртеже.

„То јест“ – опозиција „Пољима“.
Прве радове у новом листу објавили студенти:
Миливој Ненин, Фрања Петриновић,
Ђорђе Писарев, Сава Дамјанов, Зоран Ђерић,
Ђорђе Кубурић, Зоран Суботички и други.

„Трибина младих“ одби да промовише То јест“.
Вујица Решин усмери нас ка музичкој школи.
И ту се збило прво представљање листа.
Млади песник Нико Топић представи се овако:
„Ја сам нико!“

И крену живот изван факултета,
Отвори се нова капсула времена.
„То јест“ је био важан за оне што имају себе.
Неким такова посед трајао до прве тепсије рибе.

*

*Вода што долази
Пере воду што одлази –
Голубови пију.*

ПРВЕ ПЕСМЕ У „ЛЕТОПИСУ“

На месту данашње Матице српске беше гостионица „Турски хан“. Поред редовних пијанки и туча, кафана беше и стеците картароша и коцкара. Ту се појављивао и сликар Арсеније Теодоровић, аутор иконостаса у Алмашкој цркви. Око њега су се окупљали познати Новосађани, а он је, нарочито кад попије, заповедао жучне расправе о политици и локалним догађајима.

Ох, никад не штампаш, младац, стихове
У најстаријем књижевном часопису на свету.
Професор Петар Милосављевић затражи ми
Песме за „Летопис Матице српске“.
Донесох десет, да бира, да објави коју.

О, бар једну своју песму
Да видим на страницама „Летописа“,
Окрилатићу понад Петроварадинске тврђаве.

Студентске вежбе на факултету,
Анализе звукова и слика.
Једном и Попина песма „Коњ“.

Из задњег реда узех да говорим,
Професор узвикну жагору:
„Тише, чујте колегу Ненада!“

Пролеће у цвасти, Нови Саде,
„Летопис“ објави свих десет песама,
О, Боже једини, велики ли си!

Корачам по језеру у Дунавском парку,
Одвајам се и летим преко реке до Тврђаве,
Кружим с галебовима око Пијаног сата,
Пливам на леђима по клобуцима неба.

Поезија ме узима под своје
И множи у свим правцима света.

*

*Раширених крила галеб се спусти
И трбухом дотаче Дунав.
С рибицом у кљуну настави лет*

БРАНКОВА НАГРАДА МАТИЦЕ СРПСКЕ

У кафану „Линда“, данашња „Липа“, навраћали Светозар Милетић, Лаза Костић, Исидор Бајић и Урош Предић. Свако је имао свој „штантши“ – стални сто. Уз добар перкелт, гу-лаш, пајшлу и плезенско пиво певачка дружина „Сунцокрет“ веселила госте.

За есеј о „Јавној птици“ Милана Дединца,
Добих „Бранкову награду“ Матице српске, 1978.

У свечаном салону млади лауреати:
Љиљана Пешикан, Радослав Петковић,
Сава Дамјанов, Пал Шандор и ја.

Професор Милосављевић позвао студенте,
Целу класу – да присуствују уручењу награде,
Да чују и виде свога колегу у Матици.

Од четрдесет пет студената, авај,
Дође само – Данило Јокановић.
Касније ћемо о томе причати у ресторану „Липа“.

Схватих за цео живот
Да за мој успех не мари мало ко.
Људи хитају у своја плјуцкања.

На часовима ренесансе и барока,
Неки студенти су бацали преко глава
Папирне птице професорима на сто.

Један кромпирасти скидао је невидљиве

Длаке са рамена најлепших девојака,
Хватао белешке на свим предавањима,
Умножавао на индиго-папиру
И давао плавуши с осмехом холивудске диве.

У „Књижевном билтену“ на факултету
Објавих награђени рад на више страна.
Нађох се на звезданом решету.

И ништа друго не беше важније
Стооком младићу са таласавом косом до леђа,
У пространом *монтгомери* мантилу,
Са подстанарским кључевима у џеповима,
И танке коже, на шпиц жућкастим ципелама
Што пропуштају јесењу кишу
У дугачком реду пред студентском мензом.

*

*Вране са бетонске ограде
Прхнуше на бандеру преко улице.
Протутња теретни камион
Са брдом шљунка.*

РЕДАКЦИЈА „ПОЉА“

Под кровом кафане „Бела лађа“, Светозар Милетић рече Миши Димитријевићу да му Бранко Радичевић није близак. За Милетића била је издвојена посебна соба, у коју нико незван није могао да уђе. Ова просторија сматрана је неком врстом светиње, мада је гостионичар понекад, да задовољи радозналост гостију, одшкринуо врата да покаже Милетића како се-ди у прочељу и разговара са својим друштвом.

На спрату Трибине младих – редакција „Поља“.
Долазили студенти-писци одасвуд.

Уђеш ли у редакцију, у предсобљу –
Сто са црним телефоном попут склупчане мачке.
Поздрави те насмешена секретарица Радмила Гикић,
Затитра зрачак под обрвом и обећа лепо збитије.

А ти још не знаш ко су људи и шта је живот
Мада пишеш песме као старац.

У већој просторији, уредничкој,
Седећи накривљен на столици,
С ногама подигнутим на сто,
Не поздравља те књижевни шериф.
У рукама му раширене дневне новине,
Листа и чита, кроз шушаљ не видиш му главу.

Главни и одговорни уредник – Ован Зли Вук
(Тако га назва Вујица Решин Туцић),
Опасност видео у младим песницима
И њиховим невиним песмама.

Са кикотом што се ломи у плач,
Изненада коментарише вест о вођи неке секте
Што је у ритуалу молитвеног чина у Африци
Поделио пастви чаше отрова да попију.

Около глодура седе двојица,
Први је добровољни давалац свога Ја,
А други власник богаташког презимена.

У име газде што копа нос читајући штампу,
Увежбаним редакцијским штосерајем,
Обраћа ти се добровољни давалац свога Ја
Читајући песму „Великом овну“.
Љушти се кринка циника.

За власника чувеног презимена ти си ваздух,
Невидљиви човек забасао међу великане.
Не постојиш, и зато не треба гледати ка теби.

Глодур ужива и – шушти нова страна.
У шифрама се одвија бесловесно думунђавање.

Прозбориш ли о песмама – да си их донео на увид,
Одгурну те шмрком влажних ноздрва
И надмено хукну са подочних тикова:
„Шта ће теби поезија?!“

Мален да мањи не можеш бити,
Обележен, убог, изабран,
Сјурујеш тело низ степенице, без гласа,
Са прикованим крстом на леђима, крвав.

Мрачна дружина прасне у ланчани грохот

И почну гадна оговарања.

Опрашташ...

Али се збило, мајко.

*

Испод стрехе

Врапци се отимају за место

На којем ће градити гнездо.

СЛУЧАЈ ИЗ СТУДЕНТСКЕ МЕНЗЕ

*Лебарски сокак, данас Милетићева улица, добио име по
циповкама са папушком и свежем мирисном хлебу из фуруне,
увијеном у бело платно.*

У „Књижевној речи“ гостовала „Поља“,
Објављен подлистак „Млади новосадски песници“ .
Унутра – сви осим мене.

У студенсткој мензи, са тацном у рукама,
У мимоходу, Симеун Грабовац прозбори:
„Видео сам ти песме у *Књижевној речи*!“

Као ошурен, тргнух се понижен,
Спаде ми хлеб са тацне,
Умало не бацих ручак на њега.
Опсовах грдно, спреман за тучу.

Блед попут куваног јајета,
Симеун без речи подвуче репић,
Остави тацну и стругну из мензе.

Никад се не уједначисмо као пријатељи,
Никад се међу нама не појави земљачка светлост.

Ах, дани млади, за старост белези мудри,
Нико вам никад на пут стати неће.

*

*Дугорепа сова хукну
И одлети у туђе гнездо
Да вреба ласице и куне.*

БРАНКОВЕ НАГРАДЕ

У данашњој Темеринској улици, која је више пута мењала своје име, крајем 18. и већим делом 19. века, свака четврта кућа пружала неке угоститељске услуге. У периоду од 1850. до 1900. године, Темеринска је имала сто шест кућа, а двадесет седам кафана.

О првој ми књизи писано нашироко.
Затечен као зечје уши у стризању,
У први мах не знадох шта то значи.

Многи рекоше – најбољи првенац!
Бленух и зинух, прија ми чути.
И „Бранкову награду“ добићеш, веле.

У најужи избор ушле три књиге.
И мој „Матерњи језик“, помози Боже!

С девојком Миом, пешке Темеринском,
До тетке у бараци, у Теодора Мандића 8а.
Са ситног транзистора слушамо Радио Београд:
„Бранкову награду Друштва књижевника Војводине
За најбољу прву књигу на српскохрватском језику
Објављену у 1978. години равноправно деле
Млади песници Бранко Малеш из Загреба
И Владимир Копицл из Новог Сада.“

Миа заплака.
Тешим је да ће бити још књига у животу,
И награда – рекох у себи.

Тетка се чуди о чему причамо и нуди чашу воде.

После „Бранкове награде Матице српске“,
Све беше учињено да ме мимоиђе
Још једна са Радичевићевим именом.

Причао ми Милорад Грујић, члан жирија,
Да је на завршној седници са стола нестао
„Матерњи језик“ попут обрисане мрље кафе.
Председник жирија – глодур „Поља“,
Све је удесио да мој првенац одлети у вечност.
Хвала му, небо!

У шетњи Булеваром Европе,
При помену четвртог издања „Матерњег језика“,
Вићазослав Хроњец, трећи члан жирија,
Рече ми да се не сећа свих детаља.

*

*Јата се шире над Детелинаром,
Спрема се киша и – свако својој кући,
У дроњаву ћебад.*

НОВОГОДИШЊИ БРОЈ „ПОЛИТИКЕ“

Међу старим кафанама, у данашњој улици Модене, била је и пивница „Минхен“, која је срушена, а на том месту Никола Танурџић изградио пословно-стамбену зграду у којој је био смештен хотел „Rex“, данашњи „Путник“.

1.

Беше јутро 31. децембара 1979.
Магла се ваљала у влажни пијачни дô.
Са „Политиком“ под сиромашким пазухом,
У центру Новог Сада, тумарам сув, а срећан.

Нигде никога да поделим непознату радост.
Тек брзикави голубови на плочнику кљуцају упразно.

У новогодишњем троброју „Политике“,
У рубрици „Ово је била њихова година“,
Интервју и са мном.

Ту су најбољи млади из Југославије:
Тодор Куљић, социолог,
Дејан Ећимовић, архитекта,
Ненад Грујичић, песник,
Наташа Вељковић, пијанисткиња,
Диме Илиевски, глумац,
Емир Кустурица, режисер,
Мерима Исаковић, глумица,
Стане Јагодич, сликар.

Код хотела „Путник“ налети Раде Томић
С увученом главом у крагни мантила.

И под његовим пазухом „Политика“.
У крупним очима топле му светлице кафе.
Честита ми и даде савете за мук што ће
Завладати међу новосадским колегама.

2.

Госпођа Смиља Ротшилд, девојачки – Кнежевић,
Родом из Гомјенице, кућа преко пута моје,
Удата за светског богаташа
Што на скијама погину на Алпима,
Из Загреба назва моју мајку:
„Стојо, је ли оно твој Неђо у *Политици*? “

„Јесте“.

Јато врана залепрша из Бецнеровог гаја,
А муња из жиле стогодишњег храста
Помери суви лист на врху.

Тече канал „Рибњак-Приједор“.

3.

А уз канал „Дунав-Тиса-Дунав“ у Новом Саду,
Светли барака у којој становах код тетке.

На кухињском столу раширена „Политика“.

У комшилуку, пијан к`о иловача,
Надничар Перо Зелић, глават,
Подигавши се са бетонске стазе, крвав,
Држи ограду да не падне:
„Ти ћеш... бити... Вук... Карацић!“

И кренувши, опет љосну.

*

*Изнад пруге,
У хуку локомотиве,
Чворци у небеској мешини јата.*

МЕСИР

Прво име данашњег хотела „Војводина“ било је „Царица Јелисавета“, по супрузи Фрање Јосифа. Кад се краљ Александар Карађорђевић оженио румунском принцезом, хотел је по-нео њено име – „Краљица Марија“. Иначе на месту хотела била је велика градска пивара од 1748. па све до бомбардовања Новог Сада 1849. године.

Из Швајцарске пристиже млад човек
Са надимком Месир, родом из Шуљма у Срему.
Дочека га у Новом Саду земљак Стојан Костић.

Месир има љубавницу-кртину,
Богату старицу Трудику из Базела,
Власницу ланца аптека у Швајцарској.

На пићу и мези у хотелу „Војводина“,
Стојан ме упознаје с љубичастим Месировим
Очима чије трепавице, попут Давичових,
Падаху до пола зенице, сањиве.
То жене осваја.

Беше ту и Оливера из Бајмока,
Која ме гутала са подигнутим обрвама.

Месир ми нуди велики новац
За рукопис „Матерњег језика“,
Мога голушавог тичета спремљеног за штампу.

О, какво искушење за студента без динара!

У теткиној изби превртах се без сна, у зноју:
Да ли да продам први рукопис, о, Боже?

И рекох: Не!

Месир ми нуди да напишем било шта,
Тридесетак љубавних песама, платиће добро,
Трудики да штампа и посвети књигу.

Још једна непроспавана ноћ.
Песме по наруџбини за продају?
Сматрах, издаћу себе и Поезију.
Не, нећу написати ништа!

Одбих нови сусрет, и не видесмо се више.

Али – Стојан, свој нештампани
И од мене скривани рукопис „Плава звезда“,
За ту прилику дописан новим песама,
Продаде Месиру за пун буђелар.

Натрукана у штампарији у Сремској 13,
Изађе Месирова књига, с посветом:
За милу Трудику моју, у љубави вечној!

Узалуд беху Стојанови потоњи покушаји,
Стигло шило за огњило, надахнућа нема више.

А својим другарицама са збабаним ногама
Трудика се хвалила и на српском муцајући
Читала љубавне стихове и чаролије
Младог Остапа Бендера са ровитога Балкана.

У Новом Саду, Месир на рукама, у центру,

Заврти у круг румену старицу са кикотом
Белих као пртина снега вештачких зуба.

У ноћној звоњави катедрале,
Из небеског звездарника откину се
Репатица и паде у Трудикин грохот,
А керамичка вилица – на асфалат!

Не знајући шта доноси ноћ, а шта дан,
Неко с Рибље пијаце запева бећарац:
Мојој малој фале први зуби,
Кад ме љуби језиком ме уби!

ОДБИЈЕНЕ ПЕСМЕ

Састајалиште банкара, крупних трговаца и индустријалаца било је у Мајеровом „Гранду“. Српске занатлије налазиле су се код „Три краља“ уз каменичко вино и рибу, а немачке код „Белог вола“ у Футошкој улици.

Ране песме, писане у Приједору
Током мрске ми средње машинске школе,
А објављене у београдском „Фронту“ и „Младости“,
Показао сам у предворју „Трибине младих“
Милану Дунђерском из редакције „Поља“.

На улазна врата улети мачка
Са крилом врапца у устима
И збриса између наших ногу уза степенице.

Беху то песме на новинском иверју,
Врло кратке, неке и хаику.

У рубрици „Песма нас је одржала“,
Бранислав ми Петровић одабрао „Круг“:
*У мојој крви
Има слатких
Животиња.
Колају
И муче
Створење.*

Са каубојском црвеном марамом око врата,
Пионирском ономад, дабоме,

Дунђерски одби да погледа моје песме.

Подигнуте главе, као споменик на дизалици,
Не гледајући ме, одлазећи укочено рече:
„Овде се пише велика поезија!“

*

*Кроз прозор гугучу гаћани.
Један кљуном исписује
Да ће лепота спасити свет.*

МИШО ДИВЈАКА

У првој трећини двадесетог века, у кафани „Соча“ на Салајци, добро загрејан пићем, пре тога прошао неколико биртија, гостионичар Миливој Мољац затекао старе знанце, стаклоресца Бранка Мурајића и писмоношу Николу Милића, с којима заигра карте у новац. Пијан, Мољац зачас изгуби 5000 динара којима је хтео купити свиње за своју гостионицу. Отишао кући, купио сав новац, и то прокартао. Зајмио још 1000 динара, али и то изгуби, па на крају заложил свој пиштољ, сат и прстен, и – све оде низ воду.

Одлутао Бог зна куд,
Пијани Орфеј са главом на пању,
Са раздрљеном кошуљом без крагне,
Укосо жури кроз центар Новог Сада:
„Ја сам Мишо Дивјака
Испод храста китњака,
Прогнан из космоса!“

Родом са каменитих плећа Невесиња,
Вечити студент књижевности, један од најлепших,
Мало је казати боем – Мишо Авдаловић.

Фарисејски уредници „Поља“ чкиље
На његов дар чист као суза на стени,
Трпају и Мишу у безуба оговарања.

Прозорљив, одбруси им песник:
„Ледени кубисти са мирисом смрти!“

Као многи међу нама што дођоше одасвуд,

Луташе Мишо улицама српске Атине:
„Ми смо ловци, Ненаде, ми видимо далеко,
Ми имамо очи на дубоку даљину,
Ми смо лица браће у свемиру.“

У старим ципелама, једна без пертле,
Дивјака с тугом из поштених очију,
Записа посвету самоме себи:
Твоју ли наду у зубима обзорјем проноси црна звијер?

Сретох га једнога јутра у парку,
У близини аутобуске станице у Београду.
У рукама му купусарски дебео рукопис:
„Ово је мој роман, брате,
Носим га Рајку Нogu у БИГЗ,
Имаш ли који динар?“

После преране Мишине смрти у Бару,
Сачиних „Антологију српске поезије“,
Унесох и две његове песме на решето времена.

У кишну јесен, у близини Матице српске,
Рече ми Славко Гордић, Херцеговац:
„Добро је што си у антологију уврстио
Гојка Јањушевића и Мишу Авдаловића.“
И не стиже никад ни слово о земљаку написати.

*

*Рука која закида на ваги
Помилује ли кога, каткад?*

МАНОЈЛО

1.

Мој друг из детињства, аутомеханичар,
После рада у Источној Немачкој и Чешкој,
Нађе ме у Новом Саду где уписа Вишу туристичку.

У младости имасмо теке за стихове,
Писасмо и читасмо један другоме нове песме
Поред учаране реке Гомјенице са много млинова.
Манојло у врбавку спали своје љубавне.

Кроз кривудава лепотицу реку, као небеска игла,
Прошао дубоки канал Рибњак–Приједор.

Лутасмо деловима-барама раскомадане реке.
У некима беху остаци старих воденица:
Францова и Бакајева, Јакуповића и Топића.

Прича се да је аустроугарска војска
У Францовом млину млела џакове кафе за фронт.
Међу војницима беше и један сликар
Што нариса воденицу и сликом плати мељаву.

Кад замутиш ногама откинути комад реке,
Рибе беже ка рубовима воде
И ти их хваташ голим рукама уз обалу.

О, крајоличе из снова,
Доцртан живим линијама што силазе са дланова
И постају притоке несталој реци!

О, памтим болан скок с обале на главу
У плитки талас реке, аркадијске миљенице,
И замућену свест ударцем о песак памтим.
И копрцање ногама у води, без ваздуха, памтим.

И памтим пад са високе врбе,
Са одломљене гране до неба, уз коју се пентрах
Не бих ли је са сунцем савио до земље,
Пад на стрму ледину која ми,
Искошена под углом лакта,
Спаси живот у котрљању тела до првог жбуна.

О, памтим, грешан, једну грлицу
На коју пуцах из ваздушне пушке,
И њено копрцање по насипу, памтим,
И поновљен хитац, о, греси моји, неопростиви!

2.

У српској Атини Манојло станује
Код Змај Јовине гимназије, у Даничићевој улици,
У породици Мушицки где задрти син чувеног
Презимена туче своју мајку.

Милован, звани Мане,
Почесто ми причао о љубавници из Прага:
Имала лепе ноге са кратком сукњом,
И била старија осам година,
И сина имала, разведена.
Даде ми и њену црно-белу слику,
Ено је у кутији са успоменама.

У „Пољима“, Марачетић види што и ја,
Нема хлеба за младе песнике са кичмом.
И сви се питаше: Зар још један из Приједора?!

Но, ипак засмета другу моја близина,
Да не кажем – моји први кораци кроз трње.
И, не рекавши ништа, пређе у Београд,
Уписа светску књижевност и ожени се.

Мало по мало, свако захлади својим путем.

*

*Човјек чешља дијете у чамцу.
На површини лист воде
Пресијеца рибу.*

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Крајем 18. века, у Новом Саду чувена кафана „Зелени венац“ на главном тргу. Ту је касније била „Слобода“, после Другог светског рата Дом ЈНА, а данас Војвођанска банка. Поред кафе овде се точило и пиво. Читане су бечке и пештанске новине. Уведен је и билијар за који је Доситеј Обрадовић рекао да је празно дангубљење.

Кријући од редакције „Поља“,
У рано пролеће 1978. послах рукопис песама
На конкурс Књижевне омладине Србије,
За крилату едицију „Пегаз“.

У великој коверти мала – са ширфом:
Ars poetica.

Пристигло 274 рукописа из целе Југе.
Биће примљено осам.
Оцењује и бира жири:
Раша Ливада (председник),
Владислава Рибникар Перишић,
Ђорђије Вуковић, Адам Пуслојић,
Драган Драгојловић, Милисав Савић
и Радован Бели Марковић.

И би примљен „Матерњи језик“!

У мају наредне године,
Упознах Ливаду на Радио Београду
После наступа за „Дан младости“ у Дому омладине.

Као да се одувек знамо, Раша ми се повери
Да је од свих рукописа изабрао онај
Под шифром *Ars poetica*.

Неки чланови жирија нису били за моје песме,
Приговарали – да су писане ијекавицом,
Па нека буду објављене у неком другом делу Југе.

Ливада им предложио да му као председнику
Дозволе да бира само један рукопис,
А они – преосталих седам.

И сложише се – на добитку сви.
И тако мој првенац на мала врата
Уђе на велику књижевну сцену.

А Ливада каже:

*Учитељ никада не открива све
својим ученицима. Ако их воли.*

НА ДАЛЕК ПУТ

У кафани „Зелени венац“ бивао је и чувени Захарије Орфелин, кога су грађани много уважавали, не толико због његових сонета и књижевних радова, бакрореза и калиграфије, колико по томе што је био зналац винарства, аутор познате књиге „Искусни подрумар“.

Кад је пукла вест да ми
Књига излази у едицији „Пегаз“,
Узмуваше се у прозуклим „Пољима“,
Крезуба нервоза зајаши књижевну дружину.

О, преобраћено побратимство
Јанусових лица у редакцији!

И глодур се окрену против свих око себе,
И поче да хвали Грујичића.

И тако – неко време
Док му на уста не удари друга промаја.

Као вихор у окрету,
Млатних старим мантилом са мршавих леђа
Низ степенице Трибине младих.

Самцијат кренух на далек пут.
И песма ме узе под своје.

*

*На отворен прозор уџерице
Слеће бела голубица са златном*

*Гривном испод кљуна.
Дуго јој подрхтаваше перје при спусту.*

ПРВИ ОДЈЕЦИ

На углу данашње Милетићеве и Змај Јовине улице, била је кафана „Код пужа“. Ту је залазио најкултурнији слој новосадских грађана. Догађало се после поноћи, приликом затварања, кад није било строге контроле полиције, да се одушевљено играло српско коло у пратњи гајдаша.

Емисију „Спектар“ Радио Новог Сада
Уређивао Петко Војнић Пурчар.
Ту читам своје прве критике о књигама
Или записе о неким појавама у култури.
Ту су се могли чути и прилози
О старим кафанама у српској Атини.

А хонорар – као пун месец,
Може се живети на високој студентској нози.
Потпишеш уговор на папирима са индигом,
И новац стиже као швајцарски сат.

Дођох једном са приказом збирке песама
„Судњи камен“ Раше Перића самоуког,
А Петко у ходнику шири „Слободну Далмацију“
И показује ми текст о „Матерњем језику“.

О књизи пише Момчило Попадић из Сплита,
А наслов: „О поштару и правој књизи“.
И крупан фотос корица у врху свете стране.
О, Боже једини, велики ли си!

„Никад чуо и никад ништа читао од Грујичића.
Матерњи језик је брутална, њежна, оштроумна,

Поштена и сврсисходна књига младог човјека.“
Тако започиње и меди славни Сплићанин.

Затечен на изненадном плъуску славе
И зелен за лавиринте књижевне џунгле,
Отрчим до редакције „Поља“ да се похвалим.

А на мене с врата – ватра и осињаци:
„Шта ти мислиш ко си ти, и ко је тај Попадић?
О мени је писало шеснаест великих критичара!“
Тако се дерња изображени Фауст и прети.

Са „Слободном Даламацијом“ под пазухом
Сјурих низ степенице ђавољег храма
И нестах у уличном метежу
У потрази за неким ко ће да ме загрли.

*

*Са испружених дланова и старе капе
Голубови узимају мрвице и зрневље
Правећи крошњу од непознатог човека.*

ПРОМОЦИЈА „МАТЕРЊЕГА ЈЕЗИКА“

У кафани „Камила“, за чувеним „професорским столом“, Абуказем и Змај исписивали руком шаљиви лист „Камила“, а илустровао Тителбах. О томе Јован Скерлић каза: „Ту се претресала светска и локална политика, ту се критикују књижевна дела, ту се стварала књижевна репутација и давао правац целој српској књижевности, а млади писци ишли су у Нови Сад као на хаџилук.“

На Трибини младих све је учињено
Да не буде промоције мога првенца:
Са горњег спрата у Католичкој порти 5,
Из „Поља“ допузали пипци октопода.

Али промоција се згоди
У подрумском клубу студената
На Филозофском факултету у Његошевој.

Препун амбијент младога света, лепих девојака,
И – једна Словакиња што се дивила
Изгледу мојих млечних прстију и дланова.

О књизи говорили асистент Јован Делић
И студент Миливој Ненин, тадашњи поета.
Оба орни да подрже првенац.

Делић указа на „ужурбаност моје крви“
И „вјекове што почивају над и под гробовима
Хомера, Дантеа, Бранка и осталих“.

А Ненин, задихано, хвата се нетелесног:
„Душа је моћна, обесна, јака. Она је заводница.“

Потихо читих песме у мајчином џемперу
Са кестењавим пругама преко срца.

Професор Мирослав Егерић,
Са сноплем косе попут класја жита на челу,
Непријатељ народа за војвођанску власт,
Проказан због текста „Домаћим фанатизма“,
Уредник критике у београдском „Делу“,
Позва Ненина да пошаље прилог о „Матерњем језику“.

И, под насловом „Чиста књига“,
Беше то Миливојева прва објављена критика:
„Ово је књига која је била очекивана,
Књига која је била неопходна.“

Све се одиграло као смена ноћи у дан,
Као дуга после пролома облака.

А у смртоносним воњевима „Поља“,
Машина за прераду младунаца
Наставила још жешће да реве и вавољи.

*

*Ка своме гнезду на бандери
Поред ливаде у пролећној поплави,
У спором лету изнад старих кровова,
Клепетањем кљуна огласи се бела рода.*

МЛАДА СЛАВА

*Позната је била, после Уједињења, кафана „Српски краљ“,
на углу Сремске и Железничке улице, где су Новосађани 1921.
године срдечно угостили славног Михајла Пупина.*

У „Летопису Матице српске“,
О мом првенцу Славко Гордић објави
Текст „Песништво без предрасуда“.
Студент, још не положих испит код професора
Чија предавања беху виловито надахнута.

Чудно ми беше одлазити на факултет
Са поменутиим текстом у младој биографији.

Утом – и о другој ми књизи,
Такође у „Летопису Матице српске“,
Гордић објави есеј „Лирско језгро сатире“.

Овенчан златним медаљама
Корачао сам степеништима факултета
Као Сизиф што је камен
Превалио с ону страну брда.

На испиту, већ код првог питања,
Видех да се професор осећа попут мене:
Мала нам школска катедра за поезију!

У студентски индекс уписа
Оцену које се данас оба не сећамо.

*

*Девет галебова на рушевини моста
Шири крила наспрам младог сунца
При доласку брода што труби.*

ДРИБЛИНЗИ

У сатиричном листу „Комарац“, Ђорђе Рајковић објавио анегдоту како је неки Сремац возио два пореска чиновника (беамтера) из Новог Сада преко Транцамента у Каменицу. Коњи су ишли веома споро, а један беамтер упита кочијаша: „Што ти ови коњи иду тако полагано?“ А кочијаш одговори: „Мисле да вуку ђубре на њиву“ Аустријски суд осуди Рајковића на осам дана затвора. Преко дана био је у својој кући, а чим се смркне, одлазио у кафану „Код Алексе“.

Окупан у кориту „Поља“,
Мој драги пријашин Миливој удари
По другој ми књизи „Линије на длану“.
У „Књижевним новинама“ објави текст
Под називом „Овлашно певање“.

Пет година потом Ненин пише рецензију
За рукопис треће ми књиге „Врвеж“,
И блокира њен излазак у Матици српској.
Друга оцена рукописа беше супротна овој –
С потписом Павла Поповића.

По позиву Матице српске, да пресуди,
Гојко Јањушевић написа трећу,
И тако се „Врвеж“ појави у белој едицији.

Имали смо пријашин и ја
Малу преписку у „Књижевним новинама“.
Ту је објавио своју рецензију „Врвежа“
Не листајући штампани примерак књиге.

Тако се у тексту појавише речи којих нема.

(Пред сâм одлазак рукописа у штампарију,
Накривљене капе изменио сам неке стихове.)

Сретнемо ли се у Змај Јовиној,
Намах се заврте слике и звуци
Из бруцошке шетње Дунавским парком
Где невини људикасмо о поезији.

Мој пријашин се тада поносио
Својом збирком песама „Не и не“.
Тај назив постаће његов животни манифест
На пољу памфлетске критике
За добро српске књижевности.

При растанку окренем се нагло
Не бих ли у брзикавом ходу бившег поете
Видео заматак дриблинга са шајкашких ливада
Из младих фудбалских дана.

*

*Патка чегртуша
Оглашава се промуклим звиждуком,
Брбоће у води и допола зарања по храну.*

ПРАЖИЋ

А у кафани „Зелени венац“, уз вино, сукобили се адвокат Јован Камбер и дрворезбар иконостаса, Аксентије Марковић. Тукли су се штаповима по глави и чупали за косе. Раздвојише их Јован Јовановић–Киш, деда песника Змаја, и Алекса Чарнојевић, стражмештер полиције.

1.

Тек ми изашла прва књига.

На „Фрушкогорским књижевним сусретима“
Пратим саветовање на неку од дозвољених тема.

Тад су комесари из редова писаца
Заједно са актуелним политичарима одобравали
И отварали књижевне скупове и симпозијуме.

А Милан Празић чита опасан текст
Под насловом „Рак књижевне речи“.
Комешају се присутни, знају о коме пише.
Шушоре, то је у рукопису књига о Ређепу.

Утом се за столом зачу дугачак крик
Борислава Милића, песника сонета.
Мален је свемир да прими такав звук.

2.

У зрикав сумрак, у Змај Јовиној,

Задихан ми прилази Пражић:
„Јеси ли видео Владимира Стојшина,
Сад је овуда прошао... Јеси ли?“

„Не, нисам.“

И настави да јури низ улицу.

3.

Видех издавачки план „Бигза“ у „Политици“.
Рукопис „Рак њижевне речи“ примљен.

А на челу ове велике куће,
Владимир Стојшин изненада умре.

И књига се не појави никад.

4.

Служећи војску у Рашки,
У библиотеци касарне успевам
Да прелистам „Политику“ сваки дан.

На страници за културу прочитах кратку вест:
Милан Пражић скочио под воз!

*

*Небо узбуркано јатима,
Једна се птица издвоји
И паде у реку.*

НОВОСАДСКЕ КИШЕ, РАДЕ ТОМИЋ

Након бомбардовања Новог Сада 1849. године, на рушевинама велике градске пивнице, Јохан Ајглер подигао је елитни хотел „Краљица Јелисавета“, који је био омиљено место окупљања новосадске господе, уметничког света и боемије, нарочито у време када је Лазар Дунђерски преузео власништво, па се у двориште уселила и глумачка бротија.

1.

Раде Томић и његова супруга,
Францускиња Миреј Робен,
Покренули у Новом Саду часопис „Поезија“.
Изашао један број.

Недуго затим, с троје деце, Миреј побегла у Француску.
Једном годишње Раде је одлазио да види децу,
Ива, Далибора и Дуњу.

(Прођоше године, и ратови на Балкану,
Уживо пратих пренос суђења из Хага – гле чуда:
Ив Томић сведочи против Шешеља
Који га упита да ли му је отац српски песник.)

Из дана у дан Раде је бивао све тиши.
На врху главе, скривена под косом,
Расла му кверга величине враћег јајета.

Говорио да га израслина спаја са космосом,
А онда би се звонколики смех просуо
По птичјим гнездима у Дунавском парку.

2.

Раде је исецао новинске интервјуе Пере Зупца
И стављао у крзаву фасциклу, не из обожавања.
Није волео његову хипнотисану везаност
За дневну политику, власт и Тита.

Млади Перо се хвалио, причао ми Раде,
Да има кључеве трију државних канцеларија.
Ту се мастило са влашћу и поезијом.

И ту је Томић је смислио чувене стихове:
Јао, кад бих знао са ким сада спава,
Не би јој глава, не би јој глава.

Са Зупцем у вечерњој доколици,
Раде је у смеху узвикнуо и ово:
Јао, кад бих знао ко је сад љуби,
Не би му зуби, не би му зуби.

У досади чувши Радетове духовите риме,
Двадесетогодишњи Перо Зубац,
Док си рекао кекс – паф,
Увуче папир у машину, и као на диркама
(Хармонико моја сузом наквашена,
Знаш ли да је моја драга испрошена),
Укуца песму по угледу
На ону чувену Преверову:
Сети се Барбара, киша је је лила
Над Брестом оног дана...

Сутрадан је у загребачки „Телеграм“
Са „Мостарским кишама“ и јунакињом Светланом,

отишла Зупчева коверта¹.
И, беше велики поетско-омладински бум.

3.

Раде је сматрао да су му у стану Вељка Петровића 10,
Тајно уграђене прислушне справе.

Кад год би улазио у кућу,
Укључио би стари магнетефон:
„Снимајте, мајку вам вашу, и ја снимам вас!“

Испричао ми хотелску згуду
Са једном црнкињом у Француској.
И ту беше магнетофон – под креветом.

Живећи усамљен и земаљски несрећан,
У својој педесет и првој,
Љубећи једну веселу књижевницу,
У загрљају напусти овај свет.
Она остаде да живи у његовом стану.

*

*Ласте се гнезде
И надлећу балкон са
Дечјим бициклом и ромобилом.*

1

У *Вечерњим новостима*, 10. октобра 2015. године, Перо Зубац каже: "Мостарске кише су настале у Новом Саду, у просторијама тадашње Омладинске организације, где сам се затекао правећи друштво пријатељу и песнику Радету Томићу. Он је за загребачки *Телеграм*, где смо обојица објављивали, куцао песму, ја сам се једно време досађивао, а онда сам сео за писаћу машину, увукао папир и за непун сат исписао *Мостарске кише*".

НЕСУЋЕНИ УРЕДНИК У „КЊИЖЕВНОЈ РЕЧИ“

У кафанама је нарочито бучно било о слави Алмашке цркве – Три јерараха. Тада су у град долазили сељаци са Ченеја и из околних места. Они су се и у другим данима, нарочито недељом, окупљали у гостионицама „Код три круне“ и „Код анђе-ла“. Била је чувена „грашкова вечера“ на којој се уместо молитве певала народна песма „Ропство Јанковић Стојана“.

По изласку „Линија на длану“,
Новица Тадић предложи да будем
Уредник поезије у „Књижевној речи“.

Главни и одговорни, Гојко Тешић,
Одби да ме прими – с образложењем
Да сам из Новог Сада и да морам путовати.

Као да сам из Таџикистана,
А не ту под носем Београду.
Бирати пристигле песме
За лист што излази два пута месечно.
Тешког ли посла, друже?!

О, како ли је без брзог аута и буса
Новосађанин Јован Јовановић Змај основао
Српску књижевну задругу у Београду,
Председавао и радио за њу као црнац.
И нацртао, гле, чувени амблем – СКЗ!

Новица је затим предложио Марчетића,

Мога друга из приједорскога детињства.
Миловану се управо био појавио песнички
Првенац „Дан двадесет хиљада паса“.
Овенчан у Луковдолу наградом за младе – „Горан“,
Манојло је прихватио понуђени посао
И догурао до глодура „Књижевне речи“.

Данас Гојко Тешић, са београдском адресом,
Ради на Филозофском факултету у Новом Саду.
Нико га не пита на којем седишту труцка
Од Београда до Новог Сада и назад.

*

*А ветром ношен дим
Умрсио се међу голим
Гранама топола.*

ПРВОМАЈСКИ ОДЛАЗАК КУЋИ

У кафани „Фазан“, на месту где се данас додирују Његошева и Трифковићев трг, са својом дружином, Константин Поповић Комораи приређивао је позоришне комаде. Српско народно позориште своје прве представе држало је у кафанама „Зелени венац“ и „Краљица Јелисавета“. Прослава 300. годишњице Шекспировог рођења, у организацији Лазе Косића, била је одржана у „Јелисавети“.

1.

Кад год бих као студент,
У петлов кукурик допутовао у Гомјеницу,
Отац би кроз отворен прозор према Козари
Испуцао неколико метака из никлованог пиштоља.
Тако је комшилуку оглашавао
Мајчину и своју радост поводом доласка сина.

Кренемо Марчетић и ја уочи Првога маја
Из Новог Сада у накићени Приједор.
Возиће нас земљак Младен Бањац,
Продавац „Синтелонових“ тепиха и ћилимова.

Ка ауту паркираном уз Дунавски парк,
Пролазимо кроз хаустор у Змај Јовиној 22.
Ту је адреса Друштва књижевника Војводине.

Ћућоре пролећне птице и озон шири ноздрве.

Јутро је на прагу отворених врата ДКВ-а.
С прага већ диме Нандор Гион и Бошко Ивков,
Председник и секретар Друштва.

Са грудвастих борама на челу проговара Гион:
„Нажалост, Ненаде, ништа од твоје стипендије,
Један угледни члан Управног одбора био против.“

Тако рече и увуче дим,
А на уши и нос сукљају колотови.
И Бошко додаде нешто с ногу
Скривен иза димне завесе.

Под пазухом змијолики ми дамар севну.
Ко је то могао бити против мене,
Младића у књижевним пеленама?

Помишљах на неке познате писце,
Питам се, лутам, не могу да закључим,
Не знам ко су чланови Управног одбора.

Марчетић и Бањац ћуте, овај други удара у шалу.

Дошавши у Приједор, мајка пита зашто ћутим.
Не одајем ништа, она ми прихвата руке,
Суза јој наресница капну на мој длан.
Разли се океан љубави.

Сутрадан се поверим и мајци и оцу.
Нејаки да помогну у мојој новој струци,
Саветују да је у животу ђа овако ђа онако,
Да има седам дебелих и седам мршавих година.
Теше ме, грле и постављају богат ручак.

Мирише кућа мирођијама вреле супе,
У топлој пари ка носу врхуне целер и першун,
Ту су и три врсте печења са салатом у неколико боја.

Родитељске очи ме хране и штите.
Отац захтева да попијем чашу препеченице.
Лековита зауздава душе бол.

2.

Новосадске улице променише лица и људе.
Код подземног пролаза сретнем Хроњца.
Преко пута некада беше Јерменска црква.

Изнебуха Хроњец рече да се сећа давне седнице
Управног одбора Душтва књижевника Војводине
Када је Флорика Штефан била против мене:
„Нека се Грујичић врати у Бањалуку по стипендију!“
Сматрала је и да лажем да сам рођен у Панчеву.
И не само то, и не само зато.

Опраштам јој, не замерај ништа.
Речи у гневу изгоре брзо.

Хвала вам, оче и мајко,
На сиромашким путевима у великој љубави,
На бројним адресама у сталном кретању ка новом.
А становасмо у царским удерицама и вајатима,
У кукурузној равници, у Војводини међу дудовима.
И мене и сестру Наду, рођену у Новом Саду,
Изнесосте у благим наручјима кроз
Брзе радничке селидбе – на сунце!

*

*Гле, јата чавки
Односе јесење гранчице
У топлије крајеве.*

ПРВИ ИНТЕРВЈУИ

Од Милице, кћерке Светозара Милетића, Јаша Томић доби у мираз лист „Застава“. Миша Димитријевић, уредник „Браника“, из броја у број објављиваше вести да поседује љубавно писмо Томићеве жене упућено веренику Бранку Петровићу Аргусу само шест недеља пре него што ће се удати за Јашу.

1.

У омладинској штампи –
Дугокоси портрет и тек ижђикала брадица:
Говорим о поезији и животу.

Одмах по изласку „Матерњег језика“,
Радмила Гикић у новосадском „Гласу омладине“
Направи први разговор са мнош,
Затим га објави и у београдској „Младости“,
Са насловом „Критика се узалуд труди“.

О, поезијо, ти која судиш критици!

2.

У мене се загледала Оливера из Бајмока.
А ја – звездочатац, ништа ме друго не интересује,
Само сан са првом књигом у недрима.

Чудом се нађох пре подне у Оливерином собичку.
Чим се затворише врата угледах изнад браве
Укосо постављен интервју из „Гласа омладине“.
Оливера руком дописала на дасци:

„Шта чекамо?“

Шепртљав и стидљив – као да не знам стих написати,
Примирих се попут жапца и седох на кауч.

Оливера пусти рок-музику
И примаче се као шарка
Спремна сваког часа да скочи на менека.
Ја се удаљавам без крекета, колутам очима,
Клизим по рубу, где ли ми је спас?
Али – падох са кауча, као лопта,
А она на мене оберучке!

О, тела у раскораку и разлици жеља!

Кидише гуја и сикти,
Хвата, стеже, цмаче, лиже,
У плексус ме коленима – као вола у купусу,
Отимам се у гамбању и рвању,
Браним и зубима и ноктима,
Шкрипе вилице као шмиргл-папир по рингли,
Оливера ломи, дроби, сабија,
Ковитламо као змије у коврци, ни душом данути,
Па се трза и припија, меси ме као тесто без квасца.

Бацали се на све стране, она јача,
Отимам се к’о петао дивљој куји,
У гушању и чупању, напада ме, млави, ваја,
Носили се све до поподнева
Док нам знојца не изби по врату.

Као да има мушку снагу, у заносу трипут већу,
Мршавог ме стегну, скапи, и на мени утврди се,
Па примири као слепић, а с њом и ја;

У дахтању мали одмор, шапуће ми да ме воли,
О, сулуди часи врења, тајно људскога кипљења,
У каменој клопци ни макац, стегнут трепћем.
Ал' поново поче да се плази по очима и по челу,
Да вавољи око носа и ушију,
Непозната језа подилази.

И на уста и ноздрве, заждих ваздух до слезине,
Затегнух се к'о отпонац, и рукама и ногама,
Па преклопих и отпунух к'о ковачка мешина по жару,
Збацих чуму са себека, ноћну мору, све у ћошак,
Као вашку што крв сише и кидише,
Ђаво да је носи, искобељах се четвороношке,
Ђипих тело до браве и прага,
И побегох као јелен испод раља стооке немани.

У гласној музици Ролинстоунса
Врата и прозори осташе отворени дуго у ноћ.
Оливерина силуэта на прагу
Обема рукама држала своју главу
Мислећи да је моја.

*

*Поред Милетићевог споменика
Старац баца зрневље и мрве.
Мачка заобиђе гроњу врабаца
И стушти се ка голубу-гаћану.*

ДВА РУКОПИСА

У данашњем ресторану „Марина“ на Тргу младенаца, пре једног века била је кафана „Елита“, једно време запуштена. Нови власник Жига Месеи досетио се да уз остала пића варошкој господи служи и црну, а дамама белу кафу. Имао је јутарњу штампу, дозволио играње шаха и билијара. Свему је тон давао чувени маестро Деже Кекењи на челу циганских музичара.

Своју другу књигу песама у рукопису
Био сам предао на два места,
У Просвету и Матицу српску.
Ни са ким о томе нисам причао,
Млади старац Фочо од стотину лета.

У „Политици“ крајем године
Појављивао се на две стране
Издавачки план Просвете.
То се чекало као озебао сунце.

На Трибини младих, у међувремену,
Милан Комненић, уредник из Просвете,
Рече ми онако узгред да књига иде,
Али да не причам никоме.

С Миом данима пратим „Политику“.
Пред саму Нову годину –
На две стране издавачки план за 1980.

У врху леве списак песничких имена:
Матија Бећковић, Манојле Гавриловић,

Драгослав Грбић, Ненад Грујичић,
Гордана Ћирјанић и Тиодор Росић.
Са чашама црног вина, у ресторану „Марина“
Миа и ја прослависмо излазак „Линија на длану“.

Снег око Божића.
Хладно је код тетке у бараци.
Миа дошла да преспава, заљубљена.

*

*А гроња врабаца
Мрзне се пред вратима,
Али цвркуће, цвркуће...*

ДВЕ ПРОМОЦИЈЕ У БЕОГРАДУ

1.

На представљање „Матерњег језика“
У Дому омладине 1978. године избебуха
Дошле су и моје гомјеничке комшије,
Брат и сестра, Бошко и Гордана Стојнић.
После трговачке школе, он покушава да упише режију,
А Гоца у престоници тражи неки посао.

Тихо сам говорио песме
У мајчином џемперу на попречне шаре.
Неко је хвалио збирку.

По завршеку промоције, ћаскало се и пригледало.
Побеже ми бус у Нови Сад.

Мирјана Божин ме зове у свој изнајмљени
Станчић да преспавам ако желим.

Бошко и Гордана жале:
„Могоао си код нас, ту смо код родбине.“

Одлазим код Мирјане и седам на стари отоман.
Причамо као брат и сестра.
Мирјана необично духовита,
Смешка се сипајући чај и стално нешто пецка.
Таква је и у цаклу очију кад их подигне.

Утом звони црни телефон налик на склупчану мачку,
Јавља се Синан Гуцевић.

Чујем да пита шта радимо.
Она му каже – ништа, разговарамо.
Тражи и мене Синан, рекох му и ја нешто.
Заљубљен је човек, уочих,
Онако платонски, шта ли,
И спусти ми слушалицу.

Мирјана и ја преноћисмо одвојено.
Ујутро сам се жалио на искривљену кичму.

Насмејана песникиња надире са новом туром чаја.
Говори стихове на шпанском.

На прозорчету врабац
Клима главом лево-десно.
Мирјана му избаци корицу.

Утом сам и ја раширио крила
И одлетео.

2.

После промоције друге ми књиге „Линије на длану“,
Млада песникиња Јасна Шолаја позва ме
К себи у стан да преноћим.
Другарски прихватих, стидљиво.

Нађох се на двадесет другом спрату
Највећег небодера у Београду.
Ноћно јато Хичкокових птица спусти се ка Сави.

Јасна се нада некој присности,
Из купатила излази у црном вешу,

Гиздаво, с пешкиром преко рамена.

Ја се смештам у мању собу
И размишљајам шта ради Миа у Книну.
Шолаја – у великој, љутује.
Не причамо ништа.

Заспаћу миран, са женама неискусан.

Ујутро Јасна кува белу кафу без дима.
Ћутећи, прати ме до лифта.
Да ли чух довиђења у треску?
Дуго путујем до приземља,
Свако мало улази неко и кашље.

*

*Испред зграде на канти – сврака.
Неко је погоди предметом са терасе.
Она се подиже и одлепшија укоса.*

ОЛИВЕРА, ОПЕТ

Алмашки крај опевао Змај пишући о неком Паји из Ајмашког краја. Аца Поповић Зуб у својим упоменама сећа се шетњи по Ајмашки.

Не видех дуго Оливеру из Бајмока.
Тек приликом доласка Душана М. Кнежевића,
Мога земљака-песника, студента у Београду.
Фотографисао је украсе фасада у српској Атини.

И позвао ме код своје познанице у Темеринској.
Навратих, кад оно – Оливера?!
Поред ње седи црна бруцошкиња,
Дугокоса на једну страну – с левог рамена,
Насмејана као хармоника из Шумадије.

Душан седи између, грли их и зове:
„Приђи, шта си се окаменио!“

Наслоњен у ћошку, певам:
*Мала моја, високи јаблане,
Је л` ти мјесећ видио табане?*

Ватром умивена, Оливера се пући:
„Зар опет нећеш, Ненаде?“

Румена Шумадинка додаје:
„Кад сам кренула да студирам,
Рекла сам да ћу све пробати у животу!“
И груну у ужички грохот.

Душан јој, грлећи Оливеру,
Ставља руку под сукњу.

Моја сенка дограби врата
И са бравом у руци
Клисну у алмашку маглу.

Из кафане „Дукат“ тамбураши тресу:
*Овим шором више блата нема,
Све швалери на штиклам' разнели!*

КЉУНОВИ И ОЧЊАЦИ

Стари Новосађани су памтили причу да је Војислав Илић у „Белој лађи“, приликом своје друге женидбе 1888. године, у припитом стању сукобио се са градоначелником и ударио му шамар. У овој кафани лумповало се до зоре, а између два ве-лика рата, догодило се и једно убиство.

Израна осетих вучје зубе на слабинама и врату.
Као све на овоме свету и књижевни живот
Има своје образине и чељусти.
Младог ме нањушише поскоци, лисице и штакори.

Прву и другу књигу окрзнуше лептир-рилице,
Трећа ће бити предметом сече.

Хвала ти, Господе, на даровима!

Бубуљичав као девојка у пубертету,
Добри Владимир Гарјански,
Оплете у „Гласу омладине“ по трећој ми књизи.

Опраштам, нека је!

И мушког гласа Флорика Штефан у „Дневнику“
Опатрну „Врвеж“ објављен у Матици.
Засметала јој строфица:
У сумрак,
Под строповима буржоаских катедрала,
Пудер-девојчуре слушају оргуље.

Опраштам и њој, ситан да ситнији не могу бити.

На задњим корицама „Поља“,
На старословенском сленгу,
Неко удари по „Врвежу“, без потписа.

Из ћошка кафане, у загрљају са глодуром,
Смешкао ми се Слободан Св. – потомак Милетића.

И њима опраштам – на здравље!

О, колико клиберења у редакцији „Поља“!
За свакога ко пристигне – шоља зацењеног кеза
И пладањ демонске електрике из очију.
Душе се лочу, људски греси ликују.

Опраштам и то, свима.
О забораву други пут.

А мајка ми рече:
Сине,
Изађи на терасу
И прислушај разговор тица.
То наиђе.
Ја се извињавам,
Ја морам слушати,
Сине!

ПРВИ НАСТУП НА КОЗАРИ

На врху званом Козарски камен налазе се велике гвоздене алке, у хрђи, за које је негда на мору било везивано бродовље. Панонско море покривало је географски простор данашње Чешке, Словачке, Аустрије, Мађарске, Украјине, Румуније, Србије (део), Босне и Херцеговине, Хрватске и Словеније.

У септембру 1978. чудом бејаш позван
На Књижевне сусрете на Козари.

На Мраковици, врху планине,
На огромном полукружном амфитеатру од бетона,
Испод циновсаког Цамоњиног споменика,
Много света – и моја мајка Стоја,
Оба ујака, Стојан и Здравко.

На споменику убијенима у Другом светском рату,
И грозд презимена Грујичић.

Без осмеха пристиже Бранко Ћопић
Са високо притегнутим панталонама,
Упасаним са каишем скоро до средине груди.

Тито га ономад јавно критиковао
Пред његовом мајком Сојом
На конгресу Антифашистичког фронта жена:
„Он је узео читаво друштво и приказао га,
Одозго до доље, као негативно,
Што значи да га треба слистити.“

Око Ћопића на Козари

Домаћини трчкарају озбиљних лица.
Он је први лауреат награде „Скендер Куленовић“.
Председник жирија Младен Ољача.

Бранко и Скендер – један до другог,
Крајишници, другови ратни,
Награда у праве руке.

Пред овај рат крајем 20. века,
Оба су имали бисте испред сарајевске „Свјетлости“.
Једна је срушена попут оне Андрићеве у Вишеграду.

А Скендер, на турском – Искендер,
Потиче из арапског – Āl-Iskändār,
А на грчком – Alexsandros, Александар, Алексије, Ацо...
У преводу на српски – Бранко.

Куленовић и Ћопић – имењаци, гле!

У мајчином џемперу,
Са попречном шаром преко душе,
Месец дана пре изласка „Матерњег језика“,
На Козари говорим песму „Опасно протезање“.

*

*У бришућем лету изнад раје
Сиви соко хвата голуба
И односи у зимзелено горје.*

КЊИЖЕВНИ СУСРЕТИ НА КОЗАРИ, 1980.

У војној офанзиви на Козари 1942. године заробљено је шездесет осам хиљада људи и потом отерано у логоре Јасеновац и Градина, те у Немачку и Норвешку на присилни рад. Убијено је више од тридесет четири хиљаде српских цивила, највише нејачи, деце, жена и стараца. Осамдесетих година прошлог века откривено је да је председник Аустрије, и пре тога први човек Уједињених нација, Курт Валдхајм, био Хитлеров официр који је учествовао у немачко-усташкој злочиначкој операцији на Козари.

На свечаној вечери и пићу,
Миодраг Павловић, Бошко Ивков,
Радован Павловски са супругом,
Тито Билопавловић, Перо Зубац,
Вићазослав Хроњец и други.
Ту сам и ја, најмлађи.

Павловић преозбиљан, ништа не говори,
А Зубац дошаптава некоме – да сви чујемо,
Да је Мија највећи живи српски песник
Без обзира што не прича за столом.

Павловски, пак, расправља са женом, гласно –
Да је он, Радован, највећи песник на Балкану,
И да ће на сваког непријатеља пустити
Муње и стреле из родне Железне реке.

Жена му камено ћути и гледа у чашав,
А Радован громовито трепће

И наглашава да је он принц поезије
Чија ћерка Марија не треба да пише песме.
(Управо јој изашла песма у „Књижевној речи“.)

Те године беше ми болан желудац:
Никакво месо не могу да једем.
Осуших се као лешникова грана без лишћа.
Лекару нисам ишао, само хлеб, препечен,
И кисела вода „Раденска – три срца“.

Младен Ољача тражи да види моју песму.
Дајем му ону коју нисам могао написати о Титу:
„Ово не можеш читати, нећеш наступити!“
Комесарски рече и оде.

За столом нико не помену битку на Козари.
Свечаност нас опи забором.

Прођоше и нови ратови на Балкану у брдима.
На Козари добих награду „Скендер Куленовић“
За књигу изабраних песама, „Светлост и звуци“,
У издању Српске књижевне задруге.

Тринаеста година, песмо,
Нешто ме не зову општинари на Козару.

*

*Чиниш ми се као уплакано дете
Које треба помиловати,
Љубљени бреже!*

ЖИВА СИЛА

ЖИВА СИЛА

Из војног одсека у Приједору
Шаљу ме у Рашку на одслужење ЈНА.

У Новом Саду Миа и ја над картом Југославије:
Две Рашке, једна на југу Србије,
Друга у истарском делу Хрватске.

СТИЖЕМ у Рашку увече 5. јула 1981.
Голија, Копаоник и Рогозна око градића
На ушћу истоимене реке и Ибра.

Касарна има више војника
Него што градић има становника.

Стотине регрута јулске класе у великој сали
Са струњачама и ћебадима на бетонском поду.

Са тек освојеним пунолетством младићи
Из Бихаћа, Охрида, Сомбора, Велења,
Никшића, Призрена, Вировитице...
Најстарији – ја, двадесет седма година.

Кроз отворен прозор чује се ћук,
Па опет из даљине совин хук.

У зору бану официр без *добро јутро*
Лупајући цокулом, као да игра рашки фламенко,
Викну из свега гласа: „Диж` се, жива сило!“

Поскакасмо неиспавани, недокувани.

Војна сила са избеченим очима.

Официрска дерњава опомиње нас
Да смо дошли на крај света,
Нема више врдања, сине.

Правац – купатило и запрашивање тура,
Шишање са крљавим берберским справама.

Стрижући нам главе, старији војници
Са поспрдом вичу да смо фазани и јадници,
Прете да се никад нећемо вратити кући.

На неколико гомила одеће и обуће,
Бирамо гаће и остало, грабимо шта ко стигне.
Високом, није ми лако пронаћи величину.

Једва нађох чизме да не жуљају,
Лева срозана у три дебеле боре, старија –
Висином краћа од десне за ширину длана.

Телеграфиста сам који спава код пешадије,
А јутром – у други део касарне,
На обуку у техничку јединицу, цео дан.
И тако шест месеци –
Па ћу се вратити у пешадијску бригаду
Спремну за терен и рат.

Јутра су пуна добре наде и светлости,
Обавезно трчање у широком кругу касарне,
То ме обнавља без обзира на тешке чизме,
Једна стално спада.

Дан се сурвава у дисциплину која нема душу,

Дави ме војнички живот.
Помаже Кишова мисао да се човек
На услове логора свикне за седам дана,
А на цивилни живот – исто толико.

*

*Са моста на Ибру посматрам
Лет ластавице што следи ток реке –
Као да плива!*

ЖИВОТ У КАСАРНИ

Са главног гробена Голије соколови и орлови бирају планинске врхове на које ће слетети: Бојово брдо, Пашина чесма, Црни врх, Одвраћеница, Тичар, Радуловац, Чардак, Кулина и Јадовита.

У Рашки сам правио књижевне рецитале,
Тражио војнике који како-тако
Могу да казују стихове.

Редак је био момак за такве послове.
Добар је и онај што има само крупан глас
А о поезији и песницима нема појма.

Сарајлију Илију Шљиву укључих у дружину,
Чудом се чудио што сам га одабрао.
Имао грло нагорело од цигарета,
Димио једну за другом као лењи цивил.

Укључио сам и Сеада Бошњакковића из Бијелине,
Ћутљивог младића-интелектуалца,
Утученог због изненадне смрти брата
Пилота изнад планини Вележ.

Једно вече посвећено Бранку Миљковићу.

Неко од старешина приговара да није добро
Представљати војсци поезију човека што се убио.
И наводи приказ песника обешеног
О кравату на танкој грани нискога дрвета.

Браним се да Миљковић није дигао руку на себе,
Убијен је туђом руком у предграђу Загреба.
Уз мене је капетан Јанко Мићић,
Његова супруга Марта пише песме.
Вече је успело, оживео мртви песник.

У касарни је и војник Бранко Радичевић,
Плавушан славнога имена, у сталној кризи:
Лупа главом у дрво и – кричи,
Плашио се јутарње сирене и узбуне, свега.
Бежао од пушке и себе, нетрагом нестао.

Приредио сам и вече љубавне поезије.
Беше то јагода чије капи војници исцедише
У писмима својим драганама од Слуња до Штипа.

А онда је у касарни наступила млада
Естрадана вучица Зорица Брунцлик,
Тресле се планине у торнаду звукова,
Без ракије урлали војници,
Са Голије завијали вуци.

*

*Долетеше два врана гаврана
Са Косова поља широкога.*

ВОЈНИЧКЕ ЗАМКЕ

Из густих шума на Рогозни, излеђу соколови и прате невидљиви каравански пут што је у средњем веку повезивао Босну са Скопјем и Солуном.

1.

У спаваоници што је некад била хангар –
Педесет војника на гвозденим креветима на спрат.
Ја сам у ћошку насупрот великим прозорима.
Изнад мене безимени редов, у завету ћутања.

Просторија се не греје зими.
Имаш само танко ћебе – свако чува своје.
Док тврдим сном на отворена уста сањаш,
Као њивица магле, нестане ћебе са твога тела.
Бунован тражиш на коме се згрева.

До мога кревета двојица из Словеније,
Говоре да су жене, пуће уста и задњице.
Онај одозго сиђе овоме доле на кревет,
Припијени покрију се са два своја ћебета,
О, њима је најтоплије у касарни.

2.

Вратих се са полигона уморан као пас.
Прућих тело по кревету и заспах.
И не приметих да је неко испод чаршава
Поставио најлон-кесу са водом,
Допола напуњену, спљоштену.
Нечујно кеса пода мном прсну.

Пробудих се мокар као одојче у пеленама.
Свирати на гитари, шта му је то?
Кад заспиш на леђима с рукама на грудима
А војник се дошуња и стави ти згужван
Фишек новина између два прста па – запали!

А вожња бицикла?
Исто то, само што ти је папир уденут
Између два прста на голој нози док хрчеш.

Цича зима, стењу планине,
У спаваони се пува и плопће, неки певају у сну.
Чујеш и кад се нечији кревет уздрма, устресе,
Па нагло у трзајима смири.

Један је био месечар, излазио кроз прозор,
И ходао по тенковима.

Раном зором сирена сече сан
У планинском мирису снега.
Крмељиво мување између кревета, па туча.
Једноме је крв прснула на прса.
Тако почиње војнички дан.

*

*А на обали Ибра
Дим умршен са грактањем
Далеких врана и гавранова.*

ОСТАВ

Са Панчићевог врха, орлови надлећу језера и реке Копаоника званог Сребрна планина. У води живе пастрмка, шкобаљ, кркуша, укљева, смуђ, деверика, платица, штука, мрена, караи, лињак, белица, сом и клен.

1.

Ако те на стражи ноћу
Ухвати дежурни официр да спаваш,
У белом дану има да испашташ.

Пред постројеним вџдом,
Издаја те поручник Радојица Марић
И наређује да се маршевским кораком
Попнеш на врх брда са старом липом
До које може допрети људски глас из касарне –
Да је такнеш и вратиш се истим темпом.

Ти пређеш цео километар –
Још десетак метара до липе,
А иза леђа чујеш команду:
„Остав!“

Враћаш се посечен, збумбан, на старт,
И онда – нова наредба набреклих жила:
„Трчећим кораком напред – марш!“

И, задихан, наново таман да такнеш липу, –
А оно – команда: „Остав!“

И тако неколико пута – да ти више никад

Не падне на памет да заспиш у карули на Ибру.

Исплаженог језика, исцрпљен, понижен,
Враћаш се у сиви војнички дан.
Сви се клибере на тебе –
Као да нико никад неће доживети исто.
Једино неми Бошњаковић из Бијељине
Спуштеним погледом дели муку с тобом.

2.

Једном пред поноћ,
Над мојим хркањем у сну,
А поред разбацаног пара папуча,
Уз кревет продера се капетан Спасић:
„Војниче, диг` се!“

Пробуди се цела спаваона, неки бунцају и псују,
А ја већ примичем размакнуту папучу папучи,
Прецизно – тик једну уз другу,
Као у излогу робне куће,
Уз ногаре металног кревета са жичаном мрежом.

Али – капетан шутне папуче и викне:
„Остав!“
И тако седам-осам пута остав, остав, остав....

Не склопих очи до јутарњег завијања сирене
И скакања из кревета надурене живе силе.

3.

Подно Копаоника, у тек ископаним рововима
Са свежим мирисом земљиних бедара,

Уз пој славуја из хајдучке горе,
Као плотун, тресну команда:
„Отрови!“

Намештамо гас-маске на главе,
Један не успева никако, шепртљави магарац,
И због њега – казна!
Сви са маскама на лицу,
Трк до храшћа са опалим жировима.
И таман захрскаше под чизмама,
Кад дрекну мајчин официр: „Остав!“
У залету који не преста намах,
За секунду-две дотакох кору храста, авај!

И, поново, дахћући као керови – назад,
Без ваздуха под маскама,
Са прсима као ковачки мехови,
Клатећи смртна телеса на свету од чудâ,
Липсавамо подно трију планина.

Утом нова команда: „Атомски – с десна!“
Попадасмо као џакови цемента
Са шакама преко теменâ по мајчици-земљи
Ропћући у проклетим образинама.

И све тако, у паклу, док не стиже команда:
„На месту – вољно!“
Поскидасмо знојне кринке, пурпурни као врази,
Једва живи – никако се зрака нахватати,
Полумртви ћурани, ни матер ни ћаћа не би нас познали.

4.

И тако у Рашки из дана у дан:

На де-сно – у лево круг – у врсту пре-строј –
Десним кри-лом –у колону по два пре-строј –
Левим кри-лом – пра-во – поздрав на ле-во –
Поздрав на де-сно – оружје к но-зи –
О десно ра-ме – од-ложи –
Оружје на пре-глед!

О, бивша народна армијо Југе,
Доживотна Титина закупнино,
Као гипсана фигура, бела белцата, расточи се
Твоја купа братства и јединства, у крви,
Нема те команде која би нас вратила на почетак.

*

*А на дописници из Хага пише:
Орао прождире жртву,
У утроби сачињава нову,
Извацује ван и поново ждере.*

ЗУБАРКА

1.

У касарни – стоматолошка амбуланта.
Млада лекарка освежава живот.
Кад уђе на капију у рану зиму
И прође средином писте за постројавање,
Дрвеће се до земље савија.

Ах, женско тело
Надохват војничких маштарија!

Нас неколико са шакама на вилици
Чекамо у замраченом ходнику амбулантае.
Кад се отворе маслинаста врата ординације,
Ловимо лептирасти бели мантил.

Кроз одшкринути бескрај,
Приметим на столу туце примерака
Омладинског листа „Младост“ из Београда.
Баш те седмице изашао интервју са мнош,
И моја слика са војничком капом – петокраком.

2.

Капетан Јанко Мићић, бивши учитељ,
Пустио ме на песничку „Младу Стругу“,
Где сретох насмејану поетесу Мирјану Божин,
Младу новинарку недељника „Младост“.

Направисмо интервју поред реке Црни Дрим,

Распричах се о животу у касарни, о стању у свету,
Помињем чак и Роналда Регана, аух,
Објављена ми песма „Крвави гест“
Са завршним стихом: *Оде глава кад-тад!*

У ходнику думам како да поступим:
Да лекарки одмах укажем на интервју?
Да зграбим новине са стола
И поклоним јој као ружу?
Шта да радим?

Нећкам се к'о клинац, неки ме стид оросио,
Знојим се ко рударски пазух?
Не знам шта ћу, који ми је ђаво?

А непријатно ми и због осталих војника,
Можда се неко и побуни, можда лане,
У ходнику је анонимно топовско месо.

3.

Седам на зубарску столицу.
Поред анђеоске плавуше одузео ми се глас.
У њеној сам власти, у њеноме царству.

И уместо да јој како-тако укажем на интервју,
Рецимо – уперим дрхтави прст у хрпу новина,
Или да је упитам да ли воли поезију, било шта,
Ја као балави ждребац – ни да писнем.

Она ми разјапљује чељуст,
Показујем зуб који боли.
Куцка клештима као васкршњим јајетом,
Каже да ће ми водити живац.

У шта сам се уздао седајући на зубарски престо?
Хајде, кажи јој, луди човече, да имаш интервју,
Ту ти је под носем премија у касарни,
У сивилу војничког живота,
Другим ће те очима гледати.

Али – ни да бекнем, фазан-регрут, шоњо,
Тако ми и треба.

Зубарка већ врти дубоку рупу – без анестезије.
Није ме ни питала хоћу ли анестетик,
За њу сам обичан редов, штеди лекове на мени.

Чујем ли ја то да ми она на уво шушори:
„Да се челичиш, војниче, у свему и свугде,
И на цичи и врелини, хајде сада – зини!“

Бол је несносан, са гримасом крокодила.
Спуштених очних капака
Чкиљим у проклете новине на столу.

Грубо сврдло све дубље ровари,
Чујем токарске звуке из техничке школе,
Испливава и очева бушилица из Немачке.

Стежем столицу и колутам.
О, кукавице војничка и мушка, гаде!

Лепа жена узима дугачку челичну жицу
И гура у избушени зуб, циља у живац,
Лови га и качи – боли, боли!

Извлачи напоље малог црва,

И крв ми потече преко доње усне.

„Узмите ове новине и обришите уста, војниче!“
А краљица опра своје беле руке под славином.

Шушти страна „Младости“ с мојим интервјуом –
Бришем крв са уста и дрхтаве браде.

„Следећи!“, викну Јованка Орлеанка.

Улази дебели грмаљ са цветовима
Уместо дугмади на војничкој блузи.
Зубарка откину један, помириса
И весело намигну младићу да седне.

И док сам гужвао крвави интервју са сликом,
А другом руком пипао одромбољену браду,
Она завири у нова војничка уста и подвикну:
„Идемо с анестезијом, храбри војниче!“

Никад то себи опростити нећу, никад.

*

*Са суварка закрешта сврака
И полети цик-цак
Показујући ми пут
До тенковског полигона.*

ТИТОВИ ПОРТРЕТИ

1.

Добих наредбу да одем у Генерал-штаб
И донесем осам стотина Титових портрета.

Откуд баш ја?
Проказани студентски уредник!
Зар нису ништа знали о мојим мукама у „То јесту“?
Све време сам под притиском да јесу.

Нису, размишљах, јер сам регрутован у Приједору.
Одатле су ме послали у Рашку, не из Новог Сада.
То беше спасоносно, сматрах.
И држах се тога у глави.

У Београд стижем возом у четири ујутро.
На капији Генерал-штаба портир,
Капетан – ни мање ни више!
Нуди ми да седнем и сачекам до седам.

Био сам понео нови текст за лист „Војник“,
О Дану артиљерије, о томе како по раном снегу
На Голији вод капетана Радомира Спасића
Изводи маневар тешким оруђем.

Капетан-портир тражи текст, чита и вели:
„Па ти си јако писмен момак,
Дај ми број своје војне поште.“
И дадох: ВП 1365.

„Ја сам из тих крајева“, рече и додаде:
*На Голији, давно, два брата се кладише
Који ће први изнети свој камен на врх.
Пребрзо хитајући, први се спотаче,
А камен се откотрља низ планину у дол.
Други је полако носио камен и изнео.
Тато се врх Голије зове Јанков камен,
А доле у бистром клокоту – Рајков поток.*

2.

У згради Генерал-штаба редакција листа „Војник“,
Уредник Жарко Чигоја, омладински новинар.
И он је обичан војник, предајем му текст,
Тако се упознајемо.

Преузимам осам стотина
Титових портрета на формату А3.
Пакет личи на велику луксузну
Књигу на папиру са свиленим премазом.

У Новом Саду чека ме Миа у Шумадијској 3,
Код Рибље пијаце где куповасмо цаклеће трешње и сир,
Преноћим у рају, изгубљен у свемиру,
Па назад у Рашку са Брозовим портретима.

У купеу двојица сезонаца,
са допола испијеном флашом,
Набреклих жила певају:
*Дар природе тебе краси,
Ој, Голијо најлепша си!*

ОДЛАЗАК ИЗ РАШКЕ

*На шумовитом Дедињу – птица као цвећа, и на све стране
латице из раја у цвркутима. Црне лимузине и ципови испред
амбасада. Да ли је Тито сахрањен у Кући цвећа?*

Из Београда стиже наредба,
Потписао генерал Здравко Димић –
Прелазим у Војну гимназију на Дедињу
Да предајем српскохрватски језик и књижевност.

О, Боже једини, велики ли си!
Вероватно је онај капетан из Генерал-штаба
Доставио команди број моје војне поште: 1365.

Или је неко ново чудо раширило крила
Да ме сачува од историје и људи.

Чувши да одлазим у Војну гимназију,
Старији се водник, Драгутин Рајић, промени
Као лист јасике на ветру пред кишу
И уписа ми на лепе очи у „војнички картон“
Највеће оцене – све петица до петице!

А бејаш војник-гољо, вечити регрут,
Ни копање ровова, ни пузање, ни гађање,
Мало шта беше боља страна мога војевања,
Чак једном избегах ноћну вежбу на Пештеру:
Опрах се текстом писаним за лист „Војник“.

Једино то што бејаш новинар-дописник

И водитељ песничких промоција у касарни,
То ме чињаше другачијим међу униформама.

На брзину спакован, 23. децембра 1981,
Уз опасну љубомору из војничких зеница,
И пресећан што ћу бити у близини Мие,
Са значком *Примеран војник* на грудима
(Коју добих особитим разумевањем капетана
Јанка Мићића за ванвојничке активности, ај),
Одлетех у престоницу на две реке.

А моја јединица из Рашке беше
Пребачена на Косово и Метохију.

*

*Пре звиждука воза, на станици,
На зимском ветру без снега
Подрхтава сенка планине.*

ДОЛАЗАК У ВОЈНУ ГИМНАЗИЈУ

На Дедињу – Стари двор и Бели двор, маршалат и Титов гроб у Кући цвећа. Мученичка историја у цвркутима што долазе из рајских крошања секвоје, шпанског бора, смрче и јавора. Чује се и детлић-кујунџија.

1.

На железничкој станици у Београду
Упознах војника из касарне у Новом Пазару,
И он креће према гимназији на Дедињу;
Перо Шарчевић, родом из Маглаја.

Испод чкиљећих наочара, професор географије,
Смешка се левим рубом усана – све до увета.
Ослови ме са Шопомедан, тако и друге назива.

У гимназији – секретар Станко Рашета,
Капетан испао из Њопићевих књига.
На зидовима – диплома до дипломе,
Ројеви захвалница са петокракама
И великим печатима са шест буктиња.

Изнад стола оштрооки Тито, гле, намигну на ме!
Пу-пу-пу, померих се да нешто не урекнем.
А на грудима ми дрежди значка *Примеран војник*,
Највеће признање за обичног редова ЈНА.

Капетан гледа у моју војну књижицу,
У *значку* и *картон* с оценама – па се чуди:
„Оваквог војника у гимназији још нисмо имали,
Јеси ли ти командос, шта ли си, Грујичићу?!“

И поче да ме хвали пред Пером,
Па га још и кори што и он нема *значку*.

2.

На Дедињу – гимназијалци у фармерицама.
Тек понеки професор-офицер у униформи.
У зборници затекосмо и Милку Цанић,
Младу професорку језика и књижевности.
Појављивала се озбиљна и згодна на улазу,
У дугом сивкастом мантилу, као балерина.
Касније ће постати медијска звезда,
Контролорка знања у ТВ-слагалици
Са оним чувеним: „Добро вече!“

У близини станује песник Милан Ђорђевић,
Мој колега-врсник из едиције „Пегаз“.
Затекох га у наочарима, са ушиљеним брадицом,
Па личи на троцкисту револуционара.
Упознах му оца архитекту над радном таблом,
Пушта младе песнике да егленишу насамо.

Не упитах шта им је Александар Ђорђевић,
Коме је краљ Александар Карађорђевић поверио
Изградњу резиденције – будућег Белог двора
За синове Петра, Томислава и Андреју?
После Другог светког рата архитекта осуђен
На смрт стрељањем, али га пријатељи спасише.

А Гордана Ћирјанић ме позва на журку
У некој старој кући у дедињској шуми.
Сва врата отворена, зјапи гласна музика,
Млади Београђани у диму и пићу.
У војничкој униформи бејаш црна овца.

Спаси ме Гоца кад обзнани у звучној паузи
Да смо заједно штампали књиге у „Просвети“

А ја ни дим цигарете, у мирису „траве“, не пућкам.

*

*После првих јесењих капи
Чују се дедињске гугутке.
На стази из шуме, храмљући,
Девојка дуге црвене косе
Чита дебелу књигу.*

ЖИВОТ У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

1.

Један пегави из Модриче,
Памтим му име – Нијаз, боје кајсије,
Хоће да остави војно школовање,
Упада у самоубилачке кризе;
Али ако напушташ гимназију,
Мораш држави вратити новац.

Ђаци Албанци годину дана уче српски,
Па тек онда уписују први разред.
На питање ко је написао „На Дрини ћуприја“,
„Орлови рано лете“ или „Влак у снијегу“,
Лепушкасти Сакиб Шаћири, са очима мајке,
Мало отворених уста, увек је одговарао:
„Иван Мажуранич!“ Са – ч.

Војник Алија Тићић из Тузле,
Наводни фудбалер славне „Слободе“,
Одлазећи кући на неколико дана,
Тражи ми значку *Примеран војник* –
Да окачи на ревер и похвали се на корзоу.

Једном је у собичак приземља гимназије,
У по бела дана довео неку цурицу из града
И крцнуо кључем у брави-хрђуши.
Шарчевић и ја из баште виркали
Шта се збива у љубавној идили.

У униформи скопчаној до грла,

Алија све време лежи поред цуретка и ћути.
А и она – ни мукајет, ни рука на руци.
Прућили се једно поред другог као даске.

Тек врапци просипли
Цвркут у додиру крила.

2.

Једном месечно у гимназији, на часове плеса,
Долазиле ученице медицинске школе.
Заљуби се Драган Милић из Санскога Моста,
А имао сан да постане пилот.
Девојка или авион?

Млади земљак ми се повери:
„Хоћу да јој кажем да ми се допада,
А немам храбрости, професоре!“

Понукан својим икуством из Приједора,
Дадох му савет како сам ја ономад пришао
Гимназијалки Драгани Крагуљ са обале Сане.
Она је с окатом пријатељицом Ловорком
Скоро свако вече пролазила чувеним корзоом.
Обе до леђа – једна равне, друга коврцаве косе.

Старији од мене за године на прстима руке,
Борис Веселиновић – студирао у Љубљани,
Баштиник лонгплејки рок-музике у Гомјеници,
Посаветова ме да попијем чокањ коњака,
Праклић или сатљик, неки га зову и „унуче“.
И тако приђох Драгани која је писала песме
И попут мене објављивала у загребачком „Тину“.
(Беху ту и стихови млађане Јадранке Косор,

Будуће премијерке Хрватске.)

И, гле, притрча ми у дворишту млади Сањанин:
„Професоре, успело, плесала је са мном синоћ!
Не идем у Ваздухопловну академију у Задар,
Уписаћу Пешадијску у Београду!“

О, несигурна лађо заљубљивања на први поглед!
Грешан, промених снове и живот младићу са Сане.

*

*Кукувија-сова
Срцастог лица и црних очију
Већа је од свога мужјака.
Паре се само кад има довољно хране.
Ако је чујеш на крову,
Не слуги на добро у тој кући.*

ВОЈНИЧКЕ ЧИЗМЕ

Изнад ушћа Саве у Дунав надвисио се Калемегдан, чије име потиче од турских речи кале (тврђава) и мејдан (бојиште). Турци су га називали и Фићир-бајир – „ брег за размишљање“. После предаје тврђаве Србима (1867, Калемегдан је преуређен у парк по наређењу кнеза Михаила Обреновића.

У чизмама различите висине и старости,
Као војник јездим градом Београдом.
Нико не примећује моју распарену обућу.

После разгледања песничких попрсја и споменика,
Прошетах са Калемегдана до „Књижевне речи“.
Ту ми Јовица Аћин узе и објави есејчић
„О првој и последњој реченици“.
Нико не рече ни „а“ за чизме.

Прочуло се у војној гимназији да сам писац.
„Политика“ објавила најаву наступа
Младих југословенских песника на Коларцу.
Вест из новина разгласила у зборници
Професорица Оливера Гверо, супруга
Будућег геренерала у братским ратовима.

Одох на Коларац у нагланцаним чизмама.
И ту нико не примети чудо на мојим ногама.
А чула се поезија од Вардара па до Триглава.

У гимназији штампамо ђачки зборник поезије.
Ту је и један мој презимењак, недаровит,

Навро да буде песник, хоће и – тачка.
Скратих му стихове, избацих пола,
Отесах, и песмуљак дође к себи.

И на промоцији зборника у свечаној сали,
Нико не упери прст у моје чизме испод стола.
А израна знадох да постоје чудаци у публици
Што слушајући беседу о Шекспиру или Бранку.
Само броје дугмад на кошуљи предавача,
Траже празну рупицу на крају рукава.

Пред Нову годину добих задатак
Да будем Деда Мраз за децу запослених.
Брада и бркови од дроњака беле фате –
Као да сам пао са грбине сибирских ирваса.

Дечица из мојих руку узимају пакетиће,
Аплаузи се множе као громке пахуље.
Делим поклоне и цупкам распареним чизмама,
Нико не примећује моју сиротињу на ногама.

О, мирисна јутра на Дедињу, о, напојена душо,
Ти, војничка романтико после обуке у Рашки,
О, чизме моје распарене, невинне и тужне,
Наслеђена војна прђија са колена на колено,
Од свега не оста ни камен на камену,
Све оде у три лепе, у кржаву парампарчад, оче!

*

*Тик уз раскришће човек чуна репу.
С бусеном на плоду у испруженој руци
Намернику показује пут.*

ВОЈНИ СПИКЕР

1.

Крајем априла осамдесет друге
Добих у војној гимназији необичан задатак –
Да читам превод текста са енглеског на српски
Из филма Нато-пакта „Плави круг над Косовом“.

Уведоше ме у полузамрачену просторију.
Три официра траже пробу гласа, упућују у посао.
Читао сам песнички, као на неком наступу.

Филм говори о почетку Трећег светског рата,
О сукобу Москве и Вашингтона на Космету.

Промичу мапе и стрелице, амблеми и симболи.
Помислих на своју пешадијску јединицу
Што из Рашке оде на Космет
На неку од тачака пред очима.

2.

Прођоше године као јата чворака ка југу.
И крајем двадесетог века добих
Две награде у Грачаници и Приштини:
„Кондир Косовке девојке“ и „Лазар Вучковић“.

Једна српска сељанка са марамом преко чела,
А свезаном иза врата, испод густе косе,
Са страхом говори и гледа лево-десно:
„Они су свуда около, у жбуњу – Шиптари,

Иза штале и штагља, осећам дах на темену,
Сви ћемо бежати и страдати, куку нама!“

А онда кроз сузе запева:
*Босиоче мој зелени,
На мом срију расађени,
Још да ми је семе твоје,
Ја бих знала где бих цвала!*

ДВЕ АДРЕСЕ

Давне 1522. године, када су Османлије од Угара преотели град на ушћу Саве и Дунава, на Дорћолу је никла прва кафана у овом делу света. Не само на Балкану, била је прва у Европи, јер је Венеција прву кафану добила 1629. године, а Лондон, Беч, Марсељ и Париз тек у другој половини 17. века. Та бези-мена „дорћолска кафана“, добиће у 18. веку, за време аустриј-ске владавине Београдом (1717-1739) име „Црни орао“. То је била војничка зграда, са истуреном стражом на путу, иза које је била резиденција принца Јевђенија Савојског. На тој згради био је истакнут велики црни орао, аустријски грб.

Војна гимназија има две адресе,
На Дедињу и у Хумској уза стадион „Партизана“.
На првој одвија се редовна настава,
А на другој звони ђачки интернат.

Сви пешаче три километра тамо и овамо,
Пролазе кроз шумску бајку са асфалтом,
Гугутке их маме, а детлићи плаше.

Ми војници смештени у згради на Дедињу,
У јутарњим сатима, наизменично,
Портири смо уз квадратни прозорчић.
При доласку запослених, уписујемо време.

И спавамо у окриљу портирнице
У увученом собичку са креветима на спрат.
Ујутро један од нас одлази у интернат
Са посудама по топли доручак.

О, пријала ми јутарња шетња и будила душу.

А кад је поледица – чврсто ме на земљи
Држале распарене чизме из Рашке.

По одслужењу војнога рока у гимназији,
Двадесет осам пубертетлија-ђака
Даривало ми шаховску гарнитуру у коју,
Изнутра, на дашчицама, уз црвени плиш,
Уписаше своја имена и посвету:

*За незаборавно дружење нашем професору Неши
од II 2, Војна гимназија, 20. мај 1982, Београд:
Драган Шиклески, Слободан Милићевић,
Тот Иштван, Сретен Калаба, Мидхат Хајрај,
Рајица Дреничанин, Ивица Газибара...*

Прође деценија и започе братоубилачки театар
На Балкану у режији великих светских рогоња.
Имена из шаховске кутије ухватише се за вратове.

Са новим заставама и валутама,
Грбовима, химнама и језицима,
Као сунцокрети са ишчупаним жилама
И сасушено југовином попут брабоњака
Преостало им ситно бусење,
Насташе државице на рупама без корена.

*

*А ветар са свих страна
Доноси довољно сувог лишћа
За потпирити нову ватру.*

ХРКАЧ

На Дедињу се не налазе само амбасаде, виле и куће богаташа, политичара и мафијаша, већ и обичне зграде где живи јаднички свет што са мало новца у џепу свакодневно пролази поред безбедносних камера.

1.

У гимназији на Дедињу цимер ми је
Куштрави Дејан Ђурић из Новог Сада,
Осамнаестогодишњак с осмехом на челу.
Нашао се међу нама војницима-професорима.
Имао, причало се, генералску везу.

Били смо смештени у собичку
На железном кревету на спрат.
У горњем је ноћу лепи Ђурић хркао
Као старац Фочо од стотину лета.

Ни честа моја скакања с металнога лежаја
И грувања руком под гусларска ребра
Нису помагала – звуци се котили у ројевима.

Све му се померало и лецало,
Плућа, душник, гркљан, гласне жице,
Ждрело, носне дупље, уста, језик, гласнице,
Предње и задње непце, зуби, науснице,
Образи, очни капци, трепавице,
Обрве, уши, коса, глава и рамена.

Брензају кости, мишице, руке,
Лактови, шаке, прсти и нокти,

Све трепери, треска, бреца,
Прса, стомак, бедра, кукови и ноге,
Колена, цеванице, стопала и прсти.

Јечи, јекти, тутњи, лупа,
Звижди, цичи, дере, чупа:
Клепет, тандрк, зврка, шобот,
Звекет, шкрипа, шкргут, клокот,
Тарлабука, брека, њисак,
Цврка, плѐсак, топот, писак,
Ларма, хука, цијук, зука,
Пролом, пукот, хујањ, бука
Шкљоцањ, цика, кврцањ, вриска,
Рзањ, рска, вика, писка.

2.

Написао сам тада причу „О хркању“,
О махнитом ковитлању звукова,
О расту звучне завесе и њених муња –
Почев од ћурликања и кокодакања,
Њакања и мумлања, хуктања и гроктања,
Мекетања и рзања, мукања и брундања,
Грактања и кевтања, завијања и крештања,
Преко шкрипе и лупе у ковачницама,
Хуке у фабричким ливницама и халама,
Врвежа и цике на пијацама и митинзима,
Кочења и шкрипе аутомобила, урлања сирена,
Све до бректања трактора и комбајна,
Булдожера и демпера, багера и утоваривача,
До крчања хеликоптера и звука млазних авиона.

О, Боже једини, велики ли си
У легури звукова и немуштих језика!

3.

Минуше године као вепрови кроз сремске шуме.
Понекад сретнем Дејана на дунавском кеју.
Ословљавамо се са Шупомедан – из војске.
Весели војник постао је познати хирург.

У „Вечерњим новостима“, гле, прочитах
Да је на Телепу у припитом стању
Ноћу ударио двојицу дечака аутом
Док су гурали мотоцикл уз ивичњак.

Био је зауставио кола и – нестао.
Али се ипак покајао пред судијом
И признао да је био пијан.

*

*Сврака се у лету преврну на леђа
И падајући као камен
Изненада вину ка небу.*

ГЕНЕРАЛНА ПРОБА

Титова сахрана беше други најгледанији телевизијски пренос у двадесетом веку, Одмах после слетања човека на Месецу.

Две године после Титове смрти.
Спрема се прослава Дана младости:
Деведесети рођендан Јосипа Броза!

С групом војника из гимназије добих задатак
Да на стадиону „Партизана“ прегледам
Места за седење у ложи за високе званице.
Завирујемо испод седишта – пипамо,
Тражимо бомбе и експлозив.

Мути ме и стеже нова улога.
Кроз главу – онај проблем са „То јестом“.
Плашим се да ме неко не оптужи
Да ћу паклену направу поставити баш ја.

О, прати ли то неко мене
Док завирујем под столице?

На стадиону хиљаде младих из целе земље,
Генерална проба надима се и стење,
бректи и бубња слет у дугиним бојама и звуцима.

Заставе, амблеми, метафоре – свуда,
Симболи југословенства у прелести.

Ај, кога то видим?

Ложи прилазе песници
Перо Зубац и Драгомир Брајковић,
Писци сценарија за прославу Титовог рођендана.
Приметих трагове зноја испод оба Зупчева пазуха.

Отворених уста гледамо масу девојака на стадиону.
Перо каже да му цео живот не би био довољан
Да их све изљуби и спава с њима.

Сутрадан, двадесет петог маја,
Мене и војнике из гимназије нико не позва
На централну прославу Дана младости.

*

*Пробуди се, нешто се дешава,
Немој рећи да ниси знао,
И твоја се судбина решава,
Могло би ти једном бити жао.*

ОНО МАЛО ЖИВОТА

СССР

Кавкаски тетреб у лето храни се цвећем, листовима и стабљикама лековитог биља, а зими пупољцима, бобицама и семенкама брезе. Бариунасто црне боје, има дебеле црвене обрве. Живи у Русији, Грузији и Јерменији.

1.

На московски аеродром „Шереметљево“
Слетели смо дванаестог новембра 1982.
Дочекала нас Ирина, лепа оката Русиња,
Са београдским листом „Комунист“ под пазухом.

У Удружењу књижевника СССР-а
Наступамо као млади писци Југославије:
Будимир Дубак, Тоне Першак, Јусуф Буџови,
Бранимир Донат, Димитар Башевски и ја.

Упознајемо руске песнике, међу првима
Вјачеслава Купријанова и Михаила Сињељикова.
Један пише слободан, други везан стих,
Расправе на ту тему озбиљне су као живот и смрт.

Стиже вест да је умро Леонид Иљич Брежњев!

У московском хотелу „Пекинг“
Уплакане девојке седају уз наш део шанка,
Свака има осамнаест лета – истичу то,
Толико је владао с јаким обрвама Брежњев.

(Ох, двадесет година потом у Берлину
Купих разгледницу где се у уста љубе

Брежњев и Хонекер, шеф Источне Немачке).

Будимир се заљубљује у Карлину Кархину,
Да ли и она у њега, хм, млада обавештајка?!
Грле се на киши, она ће ући у његов роман.

На челно место Брежњева долази Јуриј Андропов.
Спрема се сахрана, нема нам станка у Москви,
Улицама марширају чудовити родови војске.

Шаљу нас што даље – авионом у Грузију.
У лѣту црта портрете путника око себе,
Виждрача Ирина, рођена шпијунка,
Строго забрањује да насликам њено лице.

Из дана у дан, она мења фризуру и одећу:
Једном је у царској бунди, нашминкана,
Други пут – у радничкој блузи, без пудера,
Трећи – у штиклама са најлон чарапом на црту,
Ено је у трегерима на хлачама на старим патикама.

2.

У Стаљиновом родном месту Гори,
Препуна сала мантила-шушкаваца, сви стоје.
Пар црних женских очију, крупних,
У младоликом светлуцању ка мени.
Као да би бежале у Југославију.

По завршетку наступа, очи несташе у тами.
О, небо, зашто ми не излазе из главе!

Неки младић хоће да купи мој шал
И нападно га скида с врата.

У мотелу слушамо грузијску музику.
Вечерамо збијени у уском простору.
Музичари тресу инструментима и певају.

Једини плавооки узима два ножа са стола,
Укршта их и ставља међу зубе,
Игра раширених руку, у трансу,
Потеже плетенку вина и разбија о под.
О, не дај Боже, да се замеримо!

У центру Горија споменик у црном мрамору,
Дупло већи од вође у природној величини.
Ту је и Стаљинова родна кућа-музеј, малена,
Са дозиданим плаштом, каменим небом,
Да штити земаљскога бога од зуба времена.

Унутра чаше, пепељаре, вазе, сувенири,
Кутијице, тањири и разни предмети
Са бркатим ликом најпознатијег Грузина.
И чује се глас Џугашвилија са звучника.

Млади Стаљин учио богословију...
Уз тамбураше, о томе причам у Новом Саду.
У фебруару умире Андропов,
На чело државе долази Константин Черњенко.

Из Друштва књижевника Војводине траже
Да доставим извештај о боравку у СССР-у.
Касним, али – песма је песма.

*

*Са јаркоцрвеним подрепком и потиљком,
Прекривен црнобелим перјем,*

*Са тамном пругом што силази на врат,
Најављивач пролећа – велики детлић,
Луна дугачким кљуном о граб.*

БОГДАН ВИНОКИЋ

Из стражиловске хладовине ветар доноси у Сремске Карловце мирисе јеле, смреке, ариша, јавора, храста, багрема, букове, јасена, ораха и липе. Кад ударе кише, потоци се сјурују с брда и умивају центар градића из снова.

1.

Попут шпила нових карата,
Ускомеша се звездарник изнад Карловаца:
Осамдесет треће Богдан Винокић и ја
Ступисмо на чело Бранковога кола.

Богдан – нови председник, а ја млади директор.
Он је на челу Вишег суда у Новом Саду.
Питах се како ћемо наћи заједники језик
Из удаљених нам професија:
Различити светови, галаксије,
Небо и земља, авај!

И Богдан се питао хоће ли на Пегазу умети да лети
Кроз време и простор са млађаним поетом
А да све буде потаман међу њима и са Бранком.

Винокић беше зналац историје и уметности,
Боемлука, вина и добре кафанске песме,
Тумач женске лепоте и нарави,
Један од оних које књижевност воли.

Из Футога, студент права у Београду,
Тајно је писао песме и читао часопис „Дело“.
Са младим Данилом Кишом у кафе-бару

Водио коврцаву расправу око „Мансарде“,
Око тога шта је књижевност а шта живот.
И потом свако кренуо својим путем.

Са двадесет шест година Богдан је председник
Суда у Тителу, а онда и млади судија у Новом Саду.
Уз икону Светога Ђорђа, у стану на кеју,
Уредно сложени примерци славнога часописа.

Још у Змај Јовиној гимназији заљубио се
У девојку што се потом удала за другог,
Родила девојчицу и брзо развела.
Али Богдан јој пружи прстен и ожени се њоме.

2.

Уз вино, Винокић се отвара као да ми је својта,
Прича о преломним часима – оно кад се живот учи,
О искуствима која нису од свакодневних трица.

По службеној дужности присуствовао стрељању
Димитрија Гавриловића Гавре са Подбаре.
Гавра – ђак генерације у основној школи
И чувени пубертетлија у машинској средњој,
Рани обијач аутомобила, вођа локалне банде,
Једини умео жицом да отвори браву „титан“.

Обијајући киоск код Сајма, у гушању и бегу,
Гавра из пиштоља уби два милицајаца.
Беше то седемдесет седме, и – беше смртна казна.
Гавра имао тридесет две године.
Пре убиства провео на Голом отоку скоро три.

Негде на пустој обали Дунава, у цик зоре,
Стрељачка дружина од неколико државних целата
Испалила хице у Гаврино срце:
Само једна пушка имала праве метке.

О томе је Богдан причао – о враћању кући
После стрељања, о глави на јастуку пред зору,
О крпљењу несанице док породица спава,
О одласку тешких ногу на радно место,
Где чека нови опасни случај.

3.

Потера за Гваром трајала три месеца.
У Новом Саду и околини преврнут сваки камен.
Десет хиљада информативних разговора
И две хиљаде осумњичених за убиство.

Као студент Више техничке школе,
Не чувши баш ништа о Гаври и свему томе,
Затекао сам се на Адицама код стрица Драгољуба.
Са десетак година млађим братом Миодрагом
И веселим сестрама, Зорицом и Снежаном.
Шетах по мирисним ливадама иза живице.

Из оближњег шумарка излетеше два милицајца,
Питају ко сам и шта сам, откуд ту са децом, чија су,
Траже личну карту, гледају ме сумњичаво и грубо,
Ја у трепи, и уплашен, они претресају.

Сутрадан у Змај Јовиној 16, подстанар,
Чух од газде Стевана Бојића да је Гавра долијао –
Бачен у самицу *два са два*, у гвожђе букагија.

О томе се сладио и Крца, газдин син,
И неки момци у стану, један бивши затвореник –
Причали да се Гавра филмски крио у граду,
Да је био и на сахрани једнога пајташа.

Нећу казати да је Богдан показивао
Симпатије или поштовање према Гаври,
Али кад мало попије и засветлуца,
Поредећи погубљења којима је присуствовао,
Помињао би чин стрељања Гавре као посебан.

За разлику од убица што кукавички пужу,
Ридају, моле и куме целате да их не убију,
Гавра се понео витешки, не тражећи милост,
Раздрљене кошуље сачекао куршум.

4.

С Богданом склопих савез на прву лопту.
Учио сам протокол и бонтон у пракси.
Путовасмо у градове на Дунаву – до Беча,
Он би проналазио тамбураше на чардама,
И наручивао Змајеву – „Бранкову жељу“.

Прошле су деценије, Бранково коло траје,
Дунав тече испод бомбардованих мостова.
Богдан се с душом растао у старачком дому
У Петроварадину – ту је дошао пред саму смрт.

Назвала ме његова супруга и замолила
Да му испуним жељу – да говорим на сахрани.

Запис о Богдану из „Енциклопедије Новог Сада“
Прочитао бивши градоначелник Бошко Петров –
Са Винокићем, једна од успутних жртава
Кертесове „јогурт револуције“ што на очиглед
Историје саму себе пождера и исповраћа.

Говорио сам из главе, као што пишем ове строфе,
О Богдановој љубави према бећарцу и Војводини,
О пролазности што умива наша насмејана лица,
О смрти што све земно завија у пепео и прах.

По Богдановој заповести тамбураши
Ситним везом извели „Бачко коло“
И отпевали Ђурину „Зрачак вири кроз гранчице“.

*

*А са гнезда од тек неколико провидних
Сламки и гранчица што придржавају
Три сивкаста јајашицета,
Гугутка се огласи отегнуто
И неста међу хумкама.*

БРОД НА САВИ

У Славонском Броду трећи пут Срби зидају цркву посвећену Светом Ђорђу саграђену на самом почетку 19. столећа. Ту је крштен Алексије Радичевић – Бранко. Црква је први пут срушена 1941. године. На том месту деценијама био паркинг, а онда 1991. опет сазидаана, па минирана.

1.

У Бранковом колу предложим
Да се повежемо са Славонским Бродом,
Родним градом Алексија Радичевића.
То одушеви Богдана Винокића за пуним столом
У Сремским Карловцима – па подиже чашу вина!

Одлазећи на „Гораново прољеће“,
Ковачићев Олимп у Загребу и Луковдолу,
Навратимо у Брод на Сави и договоримо,
Све у загрљајима, братску сарадњу до балчака.

Убрзо подигнемо споменик Бранку
Пред истоименом школом у Броду.
Био присутан и вајар Јован Солдатовић,
Аутор попрсја Бранковог, са очима јелена.

Брођани захтевају да на постаменту
Стихови буду исписани латиницом:
Brže braćo, ато, ато,
Da se skupa poigramo!

Беше то 1984.
Тек пупају гранчице.

И баш се појавила *Монографија Славонског Брода*
Песника и есејисте Владимира Рема,
У чијој биографији пише – „син похрваћеног
Нијемца и мајке из шокачког рода“.

А беше и 160. годишњица Бранковога рођења.
На свечаном ручку уз тамбураше,
Смех се лепио на лица, а радост пливала у очима
Што подигосмо споменик песнику у родном граду.

И стиже нам по примерак монографије.
Листајући за столом, приметисмо, авај,
Да нема ни слова о Алексију или Бранку?!
Ни о оцу Тодору, ни о деди Стевану –
Славним цариницима-Радичевићима на Сави.

Домаћин Мирослав Чижмек, с осмехом иза ува,
Као кад шалтерски ћата стави оловку,
Општински секретар за културу, газда у свему,
Светлуцав као леденица на месечини,
Не даде никакав одговор на ово тужно чудо.

Нагло румен, он забашури причу,
Истрже нам монографију из руку
И подиже чашу уз славонски бећарац:
Кад се цура пудером напраши
И жупник се с олтара уплаши.

2.

И као да ништа није било, као јата птица,
Брођани се спуштали на Бранково коло,
Раширених крила у Сремске Карловце и Нови Сад,
А ми полетали у Брод на песников рођендан.

По повратку у *Војводину стару*,
Богдан Винокић и ја навраћали у кафане
И чарде око Полоја и Бачке Паланке.

Кад би нас тамбураши приметили,
Једни бежали, а други остајали.
Знали су Богдана-боема годинама:
Кад је имао, сав им је новац давао,
А кад није, морали су цаба да му певају.

Богдан покушава да остави цигарете.
У новчанику носи маказице:
Кад попуши до пола, одсече жар дувана,
А други део врати у кутију.

И тако све до деведесет друге:
У Броду срушен Бранков споменик,
А школа и улица избрисаше песниково име.

О, не беше оно случајно, драги Богдане,
Што у Ремовој монографији на ручку у Броду
Не пронађосмо ни петелјку од лозе Радичевића.

*

*А на Дунаву и Сави,
У напуштеним чамцима
Бубња с небеса балкански лед.*

ГРАМОФОНСКА ПЛОЧА

У Букинском риту код Карађорђева живи птица грабљивица – риђа луња. Љубавна игра мужјака и женке започиње у висинама залетањем једнога на друго. Нагло се заокрену пре неизбежног судара. У страстима, потом, спојени уплићу канџе па се врте у круг падајући великом брзином. Тик изнад земље раздвоје се и полете. Кад не успеју да расплету канџе, лет се завршава смрћу.

Причала ми Љиљана Петровић
Да је певала Титу неколико пута на дочеку
Нове године у резиденцији Карађорђево.
Зубац био аутор веселих сценарија.

Једном је Тито, стари удварач,
Плешући с Љиљаном скинуо златан сат
И поклонио зачуђеној певачици.
Тражио на увце да му пошаље
Једну своју грамофонску плочу.

„На коју адресу?“

„Напишите само – Тито.“

У наставаку новогодишње ноћи
Броз је замолио Љиљану да отпева
Једну далматинску песму о мајци.

То се не одбија.

Певачица назове мужа

Да пусти грамофонску плочу –
Да се подсети неких стихова о мајци.

И отпевала уз Јованкин аплауз.
А Јосип принео столицу позорници
И прекрштених ногу затражио да Љиља понови.

И тако – још три пута иста песма.
Има се, може се, мајко!

Око православне Нове године,
Из Титовог уреда Љиљани је стигла обавест
Да је председник добио грамофонску плочу
„Са дванаестог спрата бацићу се ја!“

*

*Постоји чак дванаест врста риђе луње.
Али код свих при лету
Спољашњи крајеви крила
Личе на отворене шаке.*

.

ЦРНИ МИНУС

По повратку из Книна (где је Милица рођена),
Жена ми Миа доби радно место у Петроварадину.
Нови Сад је имао седам општина,
И Сремски Карловци беху једна.

Креће живот младог брачног пара у Титовој Југи.
Ни добри послови не укротише разлику у наравима.
Нешто се увукло у душе па разара нити.

Једнога јутра у наручју понесох кћерку Милицу
Из подстанарског дома у Доктора Рибара 3
У вртић на Лиману 2: Напуштам Миу!
А Милица боли, вољено дете са мојим дамарима.

На раскрници, гле – Перо Зубац!
Без *добро јутро*, онако с ноге, намрштено,
Не примећујући дете у мом наручју,
Рече да имам црни минус због гостовања
Боре Ђорђевића Чорбе на 14. Бранковом колу.

На Стражилову се чула песма „Црни мерцедес“:
*О Боже дај ми црни мерцедес
са најмање шесторо врата
да мирно тресем своју „хавану“
у пепељару од злата.
Напољу ђаци и заставице,
и народ притиснут муком,
са задњег седишта не видим ништа
само одмахујем руком.*

Стихови заиграше као муње,
И једна насели Зупчеве окате зенице,
И видех у њима Титове портрете Божидача Јакца.
Перо ме гледа у име државе, газда је свему, сматра,
И никад неће пасти са политичкога трона.

Са муком у грлу и чврсто стежући дете
Без речи кренух ка јутарњој граји школице.
Зубац са црном актовком замаче у своју идеологију.

Беше то две године пре *јогурт револуције*
Кад Перо пред Спенсом ускочи у побуњено
Козарачако коло, али га раја намах избаци.

Опраштам старијем колеги, целог се живота учи,
Песма не заборавља.

Миа дошла по Милицу у вртић.
Богдан Винокић ме саветовао како да се
Понашам на суду у бракоразводној парници.

А живот овако исписа љубавни филм:
На овом свету Миа и ја
Двапут се венчасмо и разведосмо.

*

*Са језерцета у Дунавском парку,
Преко младих бреза у тамном плаветнилу,
Лабуђи врат хита у сусрет обељеној луни.*

ПАТРИЈАРХОВАЦ

*Орао крстаи надлеће споменик од камених коцака. На врху
Фрушке векује Алексије Радичевић. Деца се сјурују низ пречице,
стражиловац пирка, стршљенови зукну као стреле поред ушију.*

Леденице капљу са карловачких кровова.
Топи се оно мало добре историје.

Уз трагове негдање фонтане,
У башти палате „Илион“ Јосифа Рајачића,
Данас Музеја и Бранковога кола под истим кровом,
Налази се извор Патријарховац подигнут 1864.

Изнад млаза богојављенске воде,
Усеклина за икону Јована Крститеља,
Заштитника чувеног студенца,
Неколико деценија зврјала празна.

У Музеју ми рекоше, *en passant*,
Да имају оштећену лимену икону
И – чекају прилику да је поправе.

Прођоше многаја љета,
А државни апаратчици опраше
Неколико пута фасаду на Музеју.

Не чеках више:
Нађох мајсторе и поставих икону
Јована Крститеља на живи извор
И бистра вода крену јачим млазом.

На Патријарховцу се умивам и зими и лети,
Вода је топлија у јануару,
А хладнија у јулу,
Лице ми се увек подмлађује.

*

*Испод прозора дрхтуре репови:
Ах, око парчета хлеба
Гладни вратци!*

НАГРАДА НА КОЗАРИ

1.

На врху планине, на Мраковици,
На „Књижевним сусретима на Козари“,
Градоначелник Приједора Марко Павић,
Ледени обавештајац од младости ране,
Уручује ми награду „Скендер Куленовић“.

Не волим кад ми политичари уручују признања.
Но, ово је завичај – слабост у грлу,
Па нека и мени један такав учини наклон.

Увече у приједорском позоришту
Песничко вече лауреата – пуна сала,
А како и неће, њихове горе лист добио награду.

Казујем поему „Покривање куће“,
О веселом обичају у Поткозарју.
Поема је таква да на махове запевам:
Ој, барабо, ко ти кућу чува,
Вјетар дува па ми кућу чува.

Неко с краја сале кликтаво узвраћа:
Кућо моја багрмова пружа,
Попиће те баја до сванућа.

Сјаје зуби и аплаузи,
Мило ми завичајно чудо у дечачкој треми.

При крају наступа, раширених руку, сâм,

У леву страну поведох Старо козарско коло:
Ево дође да запејем вђђе
Код овога дома поштенога,
Ево сада па јопет некада!

2.

Домаћинов човек води ме на вечеру
У француски ресторан „Le Pont“ на обали Сане.
Са мнош четири климактеричне библиотекарке,
Све до једне у густом диму – млате цигаретама,
Гањају муве око ушију, авај?!

Ја непушач, у полунесвестици, питам:
„Где су остали песници фестивала?“

„На протоколарној вечери
У *Црвеној сали* са градоначелником.“

„Молим“, згранух се, „водите ме тамо!“

У *Црвеној сали* севернокорејски сто у цвећу
Са храном и пићем на спратове.
Око градоначелника десетак песника.

„О, ево нашег Ненада, гдје си ти, рођени,
Сви се овдје питају зашто те нема с нама,
Добитник си велике завичајне награде!“

Седох на празну столицу
Поред Куленовићеве супруге Вере.
Осмехом ме погледа и прихвати:
„Скендер би се обрадовао
Да је чуо Вашу поему вечерас,

Где сте, што нас избегавате?“

Прећутим с грудвом жгарице у грлу,
Направим колут очима око ушију,
Подигнем чашу шљивовице, испијем до дна,
И попут оца Драшка затворених очију запевам:
*Око кола стоје адвокати,
Не дају ми пјесму запјевати!*

ЈЕДАН ЈЕ ТИШМА

1.

У Змај Јовиној у Новом Саду 1980.
Сретне ме Александар Тишма и упита:
„Је ли она Ваша књига у Просвети,
Која излази следеће године,
Исти рукопис као овај у Матици српској?“

„Да.“

Не рекавши ништа, уредник настави шетњу
Пратећи у стопу жену црне косе
Што замаче ка Рибљој пијаци.

Никад нисам сазнао да ли би тај рукопис
Био примљен и у Матици српској,
Нити сам то препознао у тiku Тишминог лица,
Нити у боји гласа и потезу тела при одласку.

Без игде икога свога у Србији,
Млад као лешник у лишћу на ветру,
Рукопис сам био предао на два места.

Киша се нећкала над Новим Садом
Предвођена јатом чавки укруг.

2.

Вративши се из Француске,

Тишма ме крај Дунавског парка не часећи упита:
„Јесте ли се поново женили?“

„Не.“

Видех појас светла из очију
Како се шири у дивљењу што имадох
Снагу да прекинем брак.

Пређе Тишма на француске слаткише:
„Сваки дан сам одлазио у једну
Посластичарницу у Паризу.
О, како су добри ти колачи,
Немају ништа балканско.“

3.

У редакцији Летописа Матице српске
Изнебуха Тишма ме упита
Да ли сам прочитао причу неког
Локалног писца у часопису „Браничево“.

„Не.“

Дивио се тој причи непознатог писца
Жалећи што и ја нисам прочитао.

Анонимни писци објаве добру причу,
Познати често зграбе туђи улов.
Вук на овцу своје право има.

4.

Новинарка „Политике“ Драгана Букумировић
Замолила ме да је упознам с Тишмом.

У предворју одељења САНУ у Новом Саду,
При сусрету, он се попут зврка заврти пред њом
И из пуног круга у новом окрету рече:
„Видите ли Ви, Грујичићу, шта су жене?!“

5.

Излазећи из Дунавског парка,
Тишма ми у пролазу указа
На своју шарену кошуљу веселих боја:
„Видите ли Ви како ово подмлађује?“

6.

Трећег јануара 2000. године сретнем Тишму
Код Милетићевог споменика како гледа
Новогодишњи натпис на Градској кући.

Светлост је имала своје звончиће.

„Како се осећате са двојком на челу новог миленијума?“
„То је феноменално!“ – одушевљено рашири очи
Писац рођен 1924. године у Новом Саду.

Неко у пролазу честита Нову.
Тишма весео настави шетњу
Пригледајући згодне жене.

7.

Нобелову награду добио Имре Кертес.
У Берлину Тишма је друговао с њим.
Чак је и превео један његов роман
Што је у рукопису чамио код „Прометеја“ две године.
Тек кад је пукла вест о награди, књига објављена.

Видех Тишмино тамно лице у Дунавском парку.
Шеткао тамо-амо поред фонтане
„Девојка са рогом изобиља“
Коју је дванаест година пре Тишминог рођења
Извајао Ђорђе Јовановић.

Тишма је био кандидат за Нобела.
Али, шта је на овом свету правда?
Тигар сустигне зебру и оближе се над њеним костима.

8.

У зиму 2003. године освану вест
Да је славни суграђанин напустио опевани свет.

Деценију и по касније прочитах
Да је велики немачки издавач
Продао десетак Тишминих књига за годину дана.

А преко пута фонтане, на музеју графит:
Ја одлазим,
Играјте се зрикавци,
Будите добри.

БЕЛЕШКА О ПЕСНИКУ

Ненад Грујичић рођен је 12. септембра 1954. године у Панчеву. Прве године детињства провео у Шајкашу. Основну и средњу школу учио у Гомјеници и Приједору. На Филозофском факултету у Новом Саду дипломирао на групи југословенска и општа књижевност књижевност..

Био је главни и одговорни уредник студентског књижевног листа *То јест* (1978-1980), затим уредник поезије у *Гласу омладине* (1980-1981). У Војној гимназији у Београду предавао књижевност (1981-1982). Био је председник Друштва књижевника Војводине (1993-1997). С Рашом Перићем, оснивач (1994) и, потом, председник савета *Међународног салона књига и Дана Лазе Костића* у Новом Саду (2000-2004). На челу Бранковога кола од 1983. године. Живи и ради у Новом Саду и Сремским Карловци-ма.

Објавио песничке књиге: *Матерњи језик*, Књижевна омладина Србије, Београд, 1978. (1995, 1996); *Линије на длану*, Просвета, Београд, 1980; *Врвеж*, Матица српска, Нови Сад, 1985; *Царска намигуша*, БИГЗ, Београд, 1990; *Јадац*, Српска књижевна задруга, Београд, 1993; *Пуста срећа*, Просвета, Београд, 1994, 1995. и 1996; *Матерњи језик и песме при руци*; Књижевна омладина Србије, Београд, 1995; *Limba maternă și poezii la-ndemână*, Еуро-поинт, Букурешт, 1996; *Лог*, Време књиге, Београд, 1995; *Цваст*, Просвета, Београд, 1996. и 1997; *Сновиље*, Глас српски, Бања Лука, 1998; *Жива душа*, Просвета, Београд, 1999; *Шајкашки соне-ти*, Прометеј, Нови Сад, 2008; *Светлица*, Просвета, Београд, 2015; *Маца на вратанца* (песме за децу), Бранково коло, Сремски Карловци, 2015.

Књиге изабраних песама: *Чистац*, Просвета, Београд, 1997; *И отац и мати*, Матица српска, Нови Сад, 2002; *Млеч*, Глас српски, Бања Лука, 2004; *Светлост и звуци*, Српска књижевна задруга, Београд, 2005; *Дарови*, Орфеус, Нови Сад, 2009; *Вијадукт* (поеме), Прометеј, Нови Сад, 2011; *Неко ми узе реч (Некој ми го зеде зборот)*, Арка, Смедерево и Матица македонска, Скопје, 2014; *Надисати се душе* (духовна поезија), Српски културни центар, Модрича, 2016.

Остала дела: *Читај Тракла* (драма), Радио Нови Сад, 1983; *Бранко* (монографија о животу Бранка Радичевића), Књижевна заједница Новог Сада, 1984, 1985. И Завод за уџбеника и наставна средства; Београд, 1990, 1991, 1992, 1995; *Прокрустова постеља* (есеји и критике), Стражилово, Нови Сад, 1988; *Ојкача* (антологија), Књижевна заједница Новог Сада, 1988. и Дневник, Нови Сад, 1992. Задужбина Петар Кочић, Бања Лука – Београд, 2002, Музеј Козаре, Приједор, 2004, Нови Сад, 2005; *Аух, што живот ушима стриже* (алманах поезије); Стражилово, Нови Сад, 1990; *Плес у негвама* (есеји и критике), Просвета, Београд, 1998; *Полемике и одушици*, Ослобођење, Источно Сарајево, 2004; *Приче из потаје*, Прометеј, Нови Сад, 2007; *Мужа душа* (роман), Прометеј, Нови Сад, 2009; *Приче за романе*, Културни центар Новог Сада, 2012; *Антологија српске поезије (1847-2000)*, Бранково коло; Сремски Карловци, 2012. и 2013; *Да доплетем венац започети* (пано-рама поезије); Бранково коло, Сремски Карловци, 2013; *Руку на срце* (полемике, есеји, записи и путописи); Службени гласник, Београд 2014; *Прогнани Орфеји* (антологија српске избегличке поезије), Бранково коло, Сремски Карловци, 2015; *Пјевај, ори, прозоре отвори* (антологија крајишких ојкача), Радио-телевизија Србије, 2017.

Ненад Грујичић је аутор уметничко-документарне емисије *Трагом Бранка Радичевића* (ТВ Нови Сад, 1986), а у серијалу *Песничке ведрине* (ТВ Београд, 1998) урађена је емисија *Тајни дах* посвећена Грујичићевом песништву. У оквиру серијала *Реч и дело* (ТВ Нови Сад, 1999), урађена је емисија посвећена Ненаду Грујичићу. Поводом књиге *Шајкашки сонети* (РТВ, 2008), снимљена је документарно-уметничка емисија *Шајкашке милошће*, посвећена најранијем песниковом детињству. У серијалу *Споменници Војводине*, аутор је документарно-уметничке емисије *Бранков гроб на Стражилову* (РТВ, 2011). У серијалу РТВ, *Кроз одшкринута врата књижевне радионице*, 2011. године урађена је документарно-уметничка емисија, *Мени свака реч је невина првина*, у којој су, по концепту серије, представљени стваралаштво и живот оца-песника и кћерке-глумице Милице Грујичић. Емисија РТВ *Антологије: некад и сад*, посвећена Грујичићевој *Антологији српске поезије (1847-2000)*.

Аутор је телевизијских документарно-уметничких емисија: *Ојкача – вековна песма Поткозарја*, (ТВ Нови Сад, 1990), *Ојкача – љута милошта крајишка* (РТС, 2003), *Ојкача – и отац и мати* (РТС, 2003) и *Ојкача – лирска позлата крајишке душе* (ТВ Нови Сад, 2004). Заслугом Ненада Грујичића, 2013. године ојкача је као „поетско-музичка творевина Срба Крајишника-Динараца“ званично уписана у први *Регистар нематеријалног културног наслеђа Србије*.

Награде и признања: *Бранкова награда Матице српске* (Нови Сад, 1978), за есеј – семинарски рад „Јавна птица Милана Дединца“; *Печат вароши сремскокарловачке* (Стражилово, 1979), за поезију објављену у „Гласу омладине“; у листу *Политика*, у рубрици "Ово је била њихова година" (1979), Ненад Грујичић је изабран за најуспешнијег младог песника заједно са младим ствараоцима из Југославије, међу којима су били и режисер Емир Кустурица, сликар Стане Јагодич, пијанисткиња Наташа Вељковић, глумица Мерима Исаковић, социолог Тодор Куљић, архитекта Дејан Ђимовић и драмски уметник Диме Илиевски; *Дневникова награда* (Нови Сад, 1982), за причу "Живе болести", *Стражилово* (Ириг, 1988), за књигу огледа, есеја и критика „Прокрстова постеља“; *Кондир Косовке девојке* (Грачаница, 1990), за књигу песама „Царска намигуша“; *Прва награда на Смотри југосло-венског радија у Охриду* (1991), за емисију „Од бећарца до ојка-че“; *Грб Сремских Карловаца* (1992), за књижевни опус и успешно вођење Бранковога кола; *Златна значка Културно-просвјетне заједнице Србије* (1993), „за несебичан, предан и дуготрајан рад и стваралачки допринос у ширењу културе“; *Милан Ракић* (Београд, 1994), награда за књигу године – „Пуста срећа“; *Кочићево перо* (Бања Лука, 1995), за књигу сонета "Лог"; *Лазар Вучковић* (Приштина, 1996), за књигу песама „Цваст“; *Шушњар* (Оштра Лука – Сански Мост, 2002), за књигу изабраних песама „И отац и мати“; *Вукова награда* (Београд, 2003); за резултате и мисију Бранковога кола; *Скендер Куленовић* (Козара – Приједор, 2005); за књигу изабраних песама „Светлост и звуци“, *Павле Марковић Адамов* (Сремски Карловци, 2009); за укупно књижевно дело и вођење Бранковога кола; *Пјесма над пјесмама* (Мркоњић Град, 2010); (за љубавну поезију и сонетне венце посвећене Марији Балковој), *Повеља Српског филозофског друштва* (Београд, 2013); „за постојању и успешну сарадњу на одржавању регионалних фило-

зофских скупова”), *Браћа Мицић* (Београд, 2014), за песнички опус и књигу полемика и есеја „Руку на срце”, *Награда интернационалне академије Иво Андрић* (Београд, 2015), за живото дело и антологију српске избегличке поезије „Прогнани Орфеји”; *Гај-ков пјеснички шешир* (Модрича, 2016), за књигу песма „Свет-лица”, *Међународна награда „Златни прстен”* (Скопје, 2016), за укупни књижевни опус; *Сава Мркаљ* (Београд, 2017), за анто-логије „Прогнани Орфеји” и „Пјевај, ори, прозоре отвори”, *Пелагићев рунолист* (Бања Лука, 2018), за укупни стваралачки опус и „Повеља Града Сремских Карловаца“ (2019), за изузетне резултате Бранковога кола и дугогодишњу афирмацију Сремских Карловаца и Стражилова.

Песме Ненада Грујичића превођене на руски, енглески, немачки, француски, италијански, шпански, јерменски, пољски, грузијски, арапски, румунски, шведски, чешки, словачки, украјински, мађарски, македонски, русински и словеначки језик.

.

С А Д Р Ж А Ј

Светлосни траг	5
----------------------	---

ТО ЈЕСТ – ТИТОВА СМРТ

I.....	9
II	12
III.....	14
IV.....	16
V.....	18
VI.....	20
VII	22
VIII.....	24
IX.....	26
X.....	28
XI.....	30
XII	32
XIII.....	34
Мој сусрет с Брозом.....	37

МЛАДИ ПЕСНИК

Раскршћа, 1974.....	43
Подстанар у Новом Саду.....	46
Књижевни живот	48
Концептуалиста.....	50
Животни турнири.....	52
Долазак у „То јест“	54
Прве песме у „Летопису“.. ..	57
Бранкова награда Матице српске	59
Редакција „Поља“	61
Случај из студентске мензе	64
Бранкове награде	66
Новогодишњи број „Политике“.....	68
Месир.....	71
Одбијене песме	74
Мишо Дивјака	76
Манојло.....	78
Матерњи језик	81
На далек пут	83
Први одјеси.....	85
Промоција „Матерњег језика“.....	87
Млада слава.....	89
Дриблинзи	91
Пражић.....	93
Новосадске кише, Раде Томић	95
Несуђени уредник у „Књижевној речи“.....	98

Првوماјски одлазак кући	100
Први интервјуи	103
Два рукописа	106
Две промоције у Београду	108
Оливера, опет	111
Кљунови и очњаци	113
Први наступ на Козари	115
Књижевни сусрети на Козари, 1980	117

ЖИВА СИЛА

Жива сила	121
Живот у касарни	124
Војничке замке	126
Остав	128
Зубарка..	132
Титови портрети	136
Одлазак из Рашке	138
Долазак у војну гимназију	140
Живот у војној гимназији	143
Војничке чизме	146
Војни спикер	148
Две адресе	150
Хркач	152
Генерална проба	155

ОНО МАЛО ЖИВОТА

СССР	159
Богдан Винокић	163
Брод на Сави	168
Грамофонска плоча	171
Нека се што пре заврши сан	173
Патријарховац	175
Награда на Козари	177
Један је Тишма	180
Белешка ои песнику	185

ПЕСМЕ О МЛАДОСТИ

Уредник
Растко Лончар

Ликовно-техничка обрада
Милан Маринчић

Коректор
Милена Борић

Штампа
Мала књига
Нови Сад

Тираж
500

Издавач
БРАНКОВО КОЛО
Сремски Карловци–Нови Сад
е-пошта: kolobrankovo@gmail.com
www.brankovokolo.org
021/881-028

2019.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

821.163.41-14

ГРУЈИЧИЋ, Ненад, 1954-

Песме о младости / Ненад Грујичић. - Сремски Карловци
; Нови Сад : Бранково коло, 2019 (Нови Сад : Мала
књига). - 193 стр. ; 20 см. - (Едиција Савремена поезија /
Бранково коло)

Тираж 500.

ISBN 978-86-80036-24-3

COBISS.SR-ID 330518791

